

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

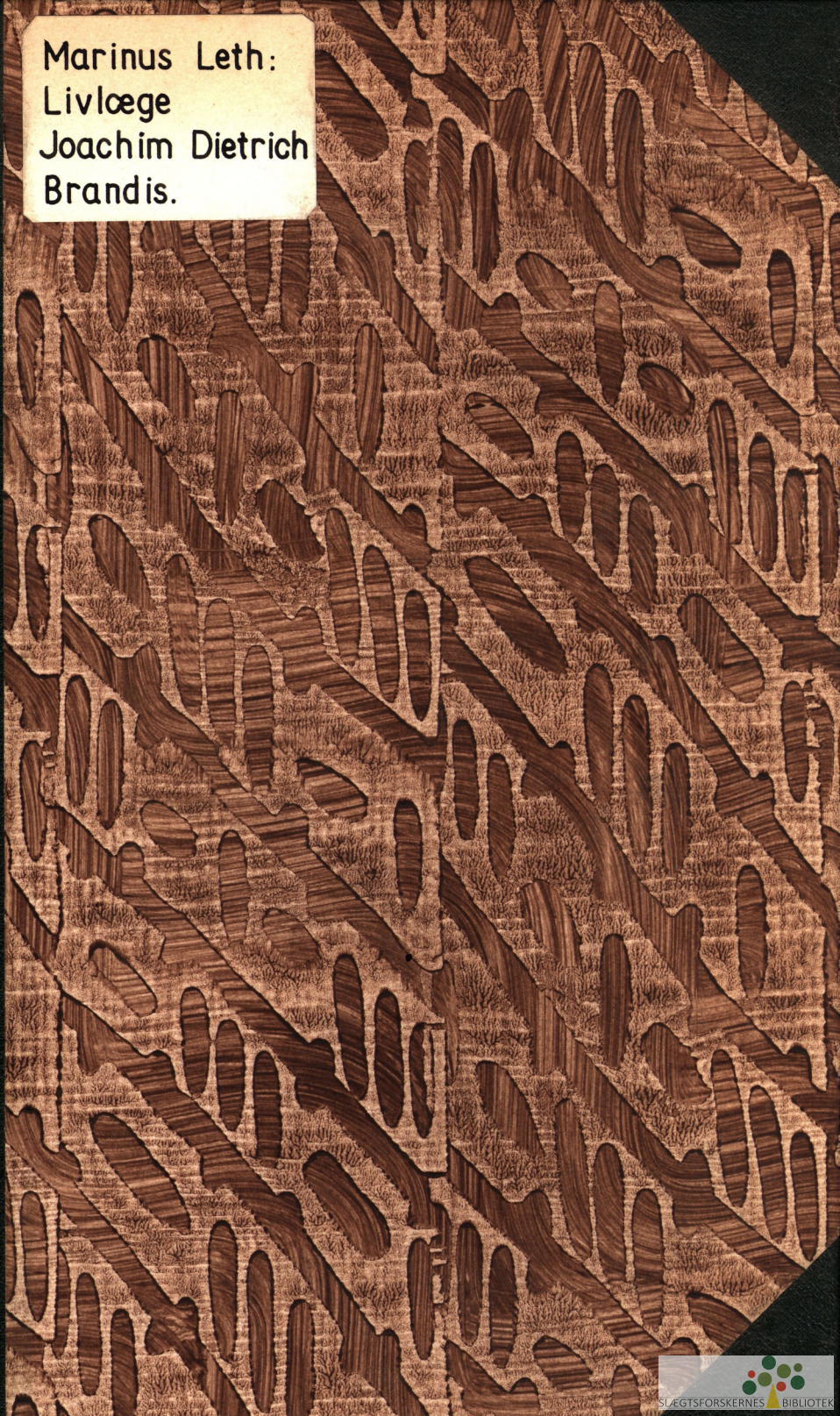
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Marinus Leth:
Livløge
Joachim Dietrich
Brandis.

LIVLÆGE
JOACHIM DIETRICH BRANDIS
PROFESSOR, KONFERENSRAAD, KOMMANDØR AF DBG.

LIVLÆGE
JOACHIM DIETRICH BRANDIS

ET MINDESKRIFT

AF

MARINUS LETH
PASTOR EMERITUS, ODENSE

*Udgivet som Manuskript for Familien af
Apoteker, Dr. pharm. Martin Reimers, Aarhus*

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS

1944

Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

JOACHIM DIETRICH BRANDIS!

(1762 — 1845).

»Om hundrede Aar er alting glemt«, saa monne det Ordsprog lyde,
men var det Sanden, saa var det slemt, Gud naadelig det forbyde!

Disse Linjer af Rasmus Rask i 1826 ved Rasmus Nyerups Studenter-jubilæum er vel værd at overveje, og man maa give den store Sprogforsker Ret i hans Ønske om, at det gode og værdifulde i Menneskelivet maa skaanes for at forsvinde helt i Glemslen, men man maa sørge for, at det bliver opbevaret i trofast Minde fra Slægt til Slægt.

Næste Aar 1945 er det netop 100 Aar, siden Livlæge J. D. Brandis døde i sit Hjem i København 83 Aar gammel efter at have levet de første 41 Aar af sit Liv i sit Fødeland Tyskland og de sidste Leveaar i Danmark som Livlæge hos Dronning Marie. I Frederik den Sjettes Kongetid kunde man altsaa i Hovedstaden med de gamle Volde og de ved Aftentid lukkede Byporte se Livlægens ærværdige Skikkelse vandre ad Gaderne op til Slottet eller til Sygebesøg i andre Hjem og ofte gæste en af Datidens litterære Saloner, hvor han mødtes med kendte Personer fra Videnskabens, Kunstens og Litteraturens Verden. Men mærkeligt er det, at om man end ganske vist i enkelte større Haandbøger kan læse om Hovedpunkterne i denne dygtige Læge og Videnskabsmands Liv og ogsaa kan træffe paa originale Udtalelser af ham spredte omkring i Skrifter af Oehlenschläger, Rahbek og andre af Guldalderens Forfattere, saa findes der dog c. 100 Aar efter hans Død endnu ikke nogen samlet Skildring af hans interessante Liv og Virke. Paa efterfølgende Blade er gjort et Forsøg paa i et Manuskrift for Familien at give et Mindebillede af »Oldefader« Brandis, for at de kommende Generationer dog kan faa Lejlighed til at kende noget mere til ham end lige netop hans Navn. Da Forfatteren af dette Mindeskrift for Familien ikke selv er Læge, gives her alene Livlægens filosofisk-religiøse Skrifter en særlig Omtale, medens hans lægevidenskabelige Skrifter vel alle nævnes, men Bedømmelsen af disse maa overlades til andre, og der

Efter Maleri af C. A. Jensen 1834.
Tilhører Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

fremdrages her alene om de største af Skrifterne nogle Udtalelser fra Samtidens medicinske Fagblade.

Joachim Dietrich Brandis nedstammer fra en gammel, anset Patricier-slægt, der siden det 15. Aarhundrede havde sit faste Hjemsted i Hannover, i den gamle Bispestad *Hildesheim*, Byen med de skønne, middelalderlige Bindingsværksbygninger og den af saa mange Digtere besungne tusind-aarige Rosenstok:

»Am Hildesheimer Dome da blühet wunderbar
der Rosen allerschönste wohl über tausend Jahr. —
Einst ruht' ein frommer König in ihren Schatten aus,
da hiez die heil'ge Jungfrau ihn bau'n ein Gotteshaus. —
Noch steht mit gold'nem Dache umrankt von Rosenpracht
der Dom grad' wie ein Märchen aus tausendeine Nacht.« —

Tre Familier i Hildesheim: von Harlessen, von Hagen og Brandis hed Patricier og beklædte ofte de første Stillinger i Byens Magistrat. Den først bekendte Anherre af Slægten Brandis skal i Følge Overleveringen være indvandret til Hildesheim fra Svejts eller Tyrol. Formodningen om Indvandringen fra Tyrol kunde støttes paa, at Slægtsnavnet Brandis findes bevaret i Meran, hvor Apoteker Reimers under et Besøg for nogle Aar siden hørte, at der levede en gammel Grevinde Brandis i Byen, og der fandtes i Omegnen en Slotsruin ved Navn »Alt Brandis«, et Slot »Neu Brandis«, en »Brandisschlucht« og et »Brandiswasserfall«. Den omtalte, indvandrede Brandis opnaaede at blive Kansler hos Biskoppen i Hildesheim, hvis Domkapitel regnedes for et af de rigeste i Tyskland. Adskillige Lensbesiddelser kom efterhaanden i Slægten Brandis' Eje, og skønt Slægten efter Reformationstiden blev delt i tre Hovedstammer, beholdt disse dog stadig Forbindelsen med hinanden gennem den fælles Patronatsret over Lenene og de dertil knyttede Interesser. I Værket »Deutsches Geschlechterbuch« Band 21¹), hvorfra en Del Oplysninger om Slægten er hentede, findes gengivet Brandisslægten gamle Vaabenskjold, hvor Midterfiguren er en springende, rød Hjort med et tolvtakket Gevir. I samme tyske Slægtsbog findes 50 Sider om Slægten Brandis fra langt tilbage i Tiden tilligemed 6 Portrætter, deriblandt ogsaa Livlæge Brandis' Billede. Det gamle Vaabenmærke med den tolvtaktede, springende Hjort brugte Livlægen og hans Søn Professor Chr. August Brandis i Bonn i deres Laksegl, som man kan se det af de i Efterslægten opbevarede Breve fra dem begge.

Den første i Slægten, som man kan give nogle Oplysninger om, er *Hans Brandis*, født 1415 og død i Hildesheim ¹/₄ 1481. Han er muligvis Søn eller Brodersøn af *Henning Brandis*, som levede i 1399 i Amt Belzig

som kurfyrstelig saksisk Raadsherre. Som Brødre eller Fætre til »Stamfaderen« Hans Brandis nævnes *Tilo Brandis* i Hildesheim († 1465), som omtales i Bekendtgørelser i Hildesheim, og *Friedrich Brandis*, der i Aaret 1456 købte Riddergodset Wiesenberg ved Belzig og senere kaldte sig Brandis von Lindau. Endvidere nævnes *Friedrich Christian von Brandis* (1729—1793), Kaptajn og Godsejer i Döhren, og *Eberhard von Brandis* (1795—1884), der i Hannover 1856 fik den hannoveranske Friherreværdighed, samt *Karl von Brandis*, som i Wien 1856 modtog den østrigske Friherretitel, og alle de her nævnte beholdt det gamle Stamvaabenmærke uden nogen Ændring.

Den førnævnte »Stamfader« *Hans Brandis* (1415—1481) blev 1478 Medlem af »De fire og tyves Raad« i Hildesheim. Hans Hustru *Ilse (Ilsabe) Winkelmann* var beslægtet med Familien von Hagen i Hildesheim. En Søn af Hans Brandis var *Tilo (Tilomann) Brandis*, f. 1445, d. ¹⁷/₁₇ 1524 i Hildesheim. Han blev Doktor i Retsvidenskab i Padua, derefter i Rom og fra 1475 Domherre ved Sct. Andreas i Hildesheim; han oprettede 1520 ved Erfurt Universitetet »Collegium saxonicum« med Bolig for 6 Hildesheimerstudenter og Stipendier for studerende af Brandisslægten, stiftede endvidere to Kanonikater med Kreuzstiftsstipendium og restavrede Kirken i Hildesheim, hvorfor ogsaa hans Billede, støbt i Malm, endnu i 1790 fandtes i en af Kirkens Piller nærmest ved Alteret. En anden Søn af Hans Brandis var *Henning Brandis* (1454—1529), som i Aaret 1493 blev Borgmester i Hildesheim. Han afgjorde samme Aar Træfningen ved Bleckenstedt ved et Rytteriangeb, og dette er gengivet i et Væg billede paa Raadhuset i Hildesheim. Han skrev fra 1471 til Aaret før sin Død en Dagbog »Diarium Brandisianum«, der skulde omfatte 100 Aar, begyndende fra 1454; den blev videreført af hans Søn Tilo, senere af andre i Slægten, og denne Bog er af stor Værdi med Oplysninger om Hildesheims Historie.

I Reformationstiden gik Slægten Brandis over til Lutherdommen. Genem flere Generationer har meget ofte en af Brandisslægten været Borgmester i Hildesheim. Et stort Antal af Slægtens mandlige Medlemmer har været Jurister eller Officerer, en Del Købmænd, Læger eller Præster.

STAMTAVLE

Hans Brandis, f. 1415, † $\frac{1}{4}$ 1481. Raadmand i Hildesheim, ~ Ilse (Ilsabe) Winkelmann, † $\frac{19}{10}$ 1477 i Hildesheim.

Henning Brandis, f. $\frac{22}{3}$ 1454, † $\frac{29}{3}$ 1529 i Hannover. Borgmester i Hildesheim, ~ 3 Gange. Tredje Ægteskab $\frac{2}{11}$ 1508 Adelheid Blome, f. 1485, † $\frac{25}{11}$ 1559 i Hildesheim.

Joachim Brandis (den ældre), f. i Hildesheim $\frac{3}{8}$ 1516, † s. St. $\frac{1}{5}$ 1597. Borgmester i Hildesheim, ~ $\frac{29}{11}$ 1540 med Anna Dieck († i Hildesheim $\frac{10}{8}$ 1588), Datter af Hans Dieck i Eimbeck og Ursula von Einem († $\frac{1}{2}$ 1554 i Eimbeck).

Joachim Brandis (den yngre), f. i Hildesheim $\frac{27}{10}$ 1553, † s. St. $\frac{13}{1}$ 1616. Borgmester i Hildesheim, ~ 1. G. 1577 med Anna Kleinberg († 1585) — ~ 2. G. 1587 med Anna Wedemeyer (Wiedemeier), f. i Eldagen $\frac{6}{1}$ 1564, † $\frac{7}{11}$ 1625 i Hildesheim. Hendes Farfader var Hans Wedemeyer, Borgmester 1538 i Gronau. Hendes Fader var Konrad Wiedemeier, fyrstelig Skatteraad, f. i Gronau 1533, † i Hannover $\frac{25}{1}$ 1598, gift 1562 med Elisabeth Reinhard († i Hannover $\frac{25}{1}$ 1590).

Anton Brandis, f. 1603 i Hildesheim, † s. St. 1662. Raadsherre i Hildesheim, ~ Dorothea Heidmann († 1685 i Hildesheim).

Christian Joachim Brandis, f. 1650 i Hildesheim, † s. St. 1727. Ridemester i Hildesheim, ~ 1673 Dorothea Elisabeth Oemsen.

Heinrich Christian (Christoph) Brandis, f. 1678 i Hildesheim, † s. St. 1744. Assessor i Hildesheim, ~ 1. G. 1713 med Ilse Leve Köhler — ~ 2. G. 1719 med Christine Juliane Willerding († efter 1744).

Christian Dietrich Brandis, f. $\frac{30}{4}$ 1722 i Hildesheim, † s. St. $\frac{19}{1}$ 1800. Hofretsassessor i Hildesheim, ~ $\frac{25}{11}$ 1749 i Hildesheim med Sophie Charlotte Juliane Goedicke, kaldet Wagner efter Stedfaderen, f. 1728, † i Hildesheim $\frac{13}{9}$ 1785.

Joachim Dietrich Brandis, f. $\frac{19}{3}$ 1762 i Hildesheim, † i København $\frac{26}{4}$ 1845. Prof. i Kiel 1803, Livlæge i København 1810.

Af Hofretsassessor *Christian Dietrich Brandis'* 13 Børn, alle fødte i Hildesheim, blev 3 Døtre gifte med Præster, en Datter blev Klosterdame i Rolandsstiftelsen i Hildesheim, en anden ugift Datter boede hos en Broder i Aurich. Af de 8 Sønner blev de 5 Jurister, en Søn blev Læge (Livlæge Br.), en blev Præst, Dr. theol. Generalsuperintendent i Hannover, og en Søn blev Fabrikant i Kiel.

LIVLÆGE BRANDIS' FORÆLDRE

I 67 Aars Alderen paabegyndte Livlæge Brandis en Selvbiografi²⁾, men han fuldførte den ikke; i ethvert Fald eksisterer den desværre kun som et Brudstykke med en kort Omtale af Slægten og en Karakteristik af hans Forældre. Faderen, Hofretsassessor Brandis, var en meget anset Jurist, hvis Raad man tog meget Hensyn til. Han var i Besiddelse af en ubestikkelig Retfærdighedsfølelse, var venlig imod enhver, modtagelig for alt smukt og godt, men en Hader af al Affektation og Forfængelighed, som han, i Følge Sønnens Omtale af ham, tugtede med sine skarpe Vittigheder. Han var en meget litterær interesseret Mand, godt hjemme i Virgil, Horats, Homér og i andre gamle latinske og græske Klassikere, men samtidig en stor Ynder af Lessing, Lichtenberg, Hippel, Claudius, Herder og Goethe ligesom af Shakespeare og Dante. Paa Grund af sin livlige Aand holdt han ogsaa meget af Selskabelighed og Spil, men vidste altid at holde paa Anstand og Værdighed. — Moderen var en Kvinde af en sjælden fin Aandens og Hjertets Dannelse, og hun var meget æret og elsket af sin store Børneflokk (13).

Livlægen skriver om hende: Moders skønne Kvindelighed vandt alles Agtelse, og fra min tidligste Barndom hidrørte Hovedimpulsen til mit aandelige Liv fra min Kærlighed til min Moder. Jeg maa endnu i mit 67nde Leveaar holde min Moder for det mest fuldkomne kvindelige Væsen« — dog tilføjer han derefter skæmtende: »Men jeg kan jo ikke føre noget Bevis derfor overfor andre, og altsaa maa dette være sagt uden Undervurdering af andre fortræffelige Kvinder.«

JOACHIM DIETRICH BRANDIS

Paa Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot i Værelse Nr. 55 hænger C. A. Jensens Portrætmaleri af Konferensraad Brandis, et udmærket Billede af den gamle Livlæge, der støtter den opløftede højre Haand paa en Æskulapstav, Lægekunstens Symbol. Naar Tilskueren nogle Øjeblikke betragter Manden med det store Hoved, den høje Tænkerpande, det bølgende, hvide Haar, der hænger som en bred, fyldig Manke næsten til Skuldrene, de klart skuende, livlige blaa Øjne og den skælmsk smilende Mund, som synes parat til at udslynge kloge og vittige Ord — saa faar han straks Indtrykket af en interessant og original Personlighed, i Besiddelse af megen Kløgt, Livserfaring, Myndighed og dog samtidig et venligt og udpræget humoristisk Gemyt. Alt dette passede fuldt ud paa den gamle Livlæge, som det ogsaa bevidnes af alle dem, der lærte ham at kende paa nært Hold.

Joachim Dietrich Brandis blev født i Hildesheim 18. Marts 1762 som Nr. 6 i Rækken af de 13 Børn. En af hans senere gode Venner, Professor C. H. Pfaff, i Kiel har i Bogen »Lebenserinnerungen«³⁾ udfra sit nøje personlige Kendskab til ham skrevet en Mindeartikel, og derfra er en Del Træk ogsaa indført i denne Skildring. Dietrich Brandis var som Barn en kraftig og smuk Dreng, men ved et Angreb af Kopper mistede han sit Ansigts Skønhed og var ogsaa nærved at miste Synet. Den meget begavede Dreng kom i Gymnasiet, og drevet frem af en udpræget Kundskabstørst forstod han ved flittigt Selvstudium stadig at forøge sin Viden. Faderen ønskede, at Dietrich ogsaa skulde være Jurist, og han studerede i den Grad flittigt, at han allerede i 16 Aars Alderen var saa meget inde i Juraen, at en Retslærd fra Brunsvig under et Besøg i Hjemmet gennem en længere Samtale med ham fik det Indtryk, at den unge Mand allerede var en praktiserende Jurist. Til hans store Glæde gav Faderen ham endelig i 1783 Tilladelse til at følge en stærk udpræget Lyst til at studere Medicin ved Göttingen Universitet. Da flere af hans Brødre, som siden blev ansete Jurister, paa samme Tid studerede ved Universitetet, var Udgifterne lov-

lig store for Faderen, og den unge Dietrich maatte derfor ved Siden af sit Studiearbejde bruge al sin Fritid til at tjene Penge til Livsopholdet. Han oversatte kemiske Afhandlinger, og en udmærket Læge, Dr. Johan Ernst Daniel Schneckler, som i høj Grad yndede den unge, begavede Student, gav ham gode Anbefalinger til Universitetets Professorer.

Det maa siges, at det var en lykkelig og rig Tid at være *Student* ved Göttingen Universitet i disse Aar. Her virkede flere berømte Professorer, saaledes den medicinske Professor J. F. Blumenbach (1752—1840), navnkundig ogsaa som Naturforsker, Grundlægger af den videnskabelige Anthropologi og Ophavsmand til Inddelingen af Menneskeslægten i 5 Racer. Endvidere var der Fysikeren og Filosofen G. C. Lichtenberg (1742—1799), Filologen C. G. Heyne (1729—1812), Professor i Medicin A. G. Richter (1742—1812) og Professor i Matematik, Forfatteren A. G. Kästner (1719—1800). Da Professor Kästner gerne vilde overdrage Student Brandis Honoraret for Arbejdet ved at oversætte nogle Afhandlinger fra det svenske Akademi, besørgede Brandis dette Arbejde efter først at have lært det svenske Sprog paa 4 Uger.

I selve det medicinske Studium var Professor *Richter* hans udmærkede Læremester. Som det kan hændes for unge medicinske Studenter, skete det ogsaa for Student Brandis, at han ved Overværelse af den første større Operation faldt i Afmagt og derfor bagefter maatte høre Professorens ironiske Bemærkning, »at han nok passede bedre til at blive Dameskrædder«, men Richter opdagede dog ret hurtigt Brandis' udprægede medicinske Interesse og Dygtighed, saa at han endog udvalgte ham til sin egen Amanuensis. Med stor Glæde erfarede Richter siden, at hans dygtige Elev 4. Juni 1785 havde vundet den af Göttingen Universitet for første Gang udsatte Pris (25 Dukater) for Besvarelse af et Prisspørgsmaal (»Über die phys. und chem. Natur der fetten Oele und deren Wirksamkeit gegen Intestinalwürmer«). Som Student og Kandidat var Brandis saa optaget af sine Studier og af sit flittige ekstra Arbejde for Selvforsørgelse, at han ikke som andre Studenter anvendte ret megen Tid til Fornøjelser, ja, han var i det første Studieaar efter Sigende knap 4 Gange udenfor Byens Porte.

1785 blev han *Privatdocent* i Göttingen, og 10. April 1786 tog han *Doktorgraden* i Medicin ved Göttingen Universitet ved Afhandlingen »*Commentatio de oleorum unguinosorum natura*«; han holdt Forelæsninger ved Universitetet samtidig med, at han praktiserede som *Læge* i Byen. Han oplevede den Sorg at miste sin personlige Ven Dr. Schneckler, som samtidig med seks andre Læger døde i Hildesheim af en epidemisk Sygdom. Brandis drog til Hildesheim for at ordne Dr. Schnecklers Samlinger,

og han nedsatte sig samme Aar 1786 som praktiserende Læge her i den gamle Fødeby. Aaret efter (^{25/9} 1787) blev han gift med Dr. Schneckers unge Enke *Lucie Christine Juliane, født Linck* (f. 1766 † ^{19/3} 1790). Hun var Datter af Pastor August Heinrich Linck ved Sct. Annas Kirke i Hildesheim og Hustru Marie Sophie Elisabeth v. Wulffen, og hun var Søster til Botanikeren Heinrich Friedrich Linck (1767—1850). Allerede som Student havde Brandis skrevet en interessant Afhandling om Insekter, som blev optagen i Professor Lichtenbergs »Göttingisches Magazin«; derefter skrev han ogsaa geologiske og mineralogiske Afhandlinger i samme Magazin og oversatte Malinas Beskrivelse af Chile. Efter at han var bleven praktiserende Læge, kunde han ikke ofre Tid og Omsorg nok for sine store Samlinger, og derfor overlod han sin betydelige zoologiske Samling til Akademiet i Göttingen, skænkede sin Plantesamling til en Botaniker, og hans mineralogiske Samling blev senere Grundlaget for det mineralogiske Museum i Kiel. Foruden i Hildesheim praktiserede han ogsaa i Brunsvig, og 1787 udnævntes han til *Landfysikus* i det Hildesheimske Amt Steuerwald, 1788 til *Sanitetsraad* i Hildesheim.

Aar 1790 blev Brandis Læge i Holzminden og *Brøndlæge* i Driburg i Højstiftet Padborn, hvor han opholdt sig om Sommeren. Den ved Driburg Bad senere virkende Medicinalraad Dr. A. T. Brück fremhæver i en Artikel i »Balneologische Zeitung 1856⁴), hvorfra flere Træk er medtaget i denne Livsskildring, at Driburg Badet kom i overordentlig stor Anseelse ved Brandis' Lægevirksomhed, særlig da han i 1792 udgav en Bog om dette Vand: »*Anleitung zum Gebrauch des Driburger Bades und Brunnens*« (225 Sider). Badet søgtes af en Strøm af syge fra alle Egne i Tyskland og fra Udlandet, særlig fra Frankrig. Brandis lagde overfor Patienterne ved Badet stor Vægt paa Opvækkelsen af Viljen og udtalte, at mange er blevne helbredede, men, siger han selv, »hvem kan afgøre, om det er ved Vandets Beskaffenhed eller ved Elektriciteten eller ved den Indflydelse, med hvilken jeg gennem Ord eller Handling indvirker paa den Syges Vilje?« Det vakte stor Opsigt, da Brandis ved en af sine »heroiske« Kure i Brunsvig reddede General Stamforth's Kusk fra Døden, da han under en heftig Maves- og Tarmbetændelse var helt opgivet af alle andre Læger.

1792 udnævntes Brandis til Hofraad i Brunsvig og 1795 til *Fysikus* i Holzminden. Ved samme Tid udgav han sit første større videnskabelige Værk »*Versuch über die Lebenskraft*« (229 S.), som blev modtaget med stor Interesse og Anerkendelse. Professor Pfaff fremhævede, at Brandis' Genialitet og Originalitet viste sig allerede i dette hans første Skrift, og at med ham og Reil var der for Tyskland begyndt en ny Epoke i Fysio-

logien og dermed ogsaa i Lægevidenskaben. I sin »Critische Übersicht des Zustandes der Arzeneikunde« erklærede Curt Sprengel Brandis' Bog for »den vigtigste i denne Periode«. Schelling, Ph. Walther og andre filosofiske Læger værdsatte ligeledes denne Bog, og fra Digteren Goethe kom der et anerkendende Brev.

Medens Brandis var i Göttingen, kom *Goethe* paa en Rejse til Byen og blev vist om i det naturhistoriske Museum af Brandis, der desuden ogsaa forklarede ham Egnens geologiske Forhold paa en saa kyndig Maade, at Digteren fattede personlig Interesse for den unge Læge. Da Goethe senere i sit Værk om Farvelære »Materialen zur Geschichte der Farbenlehre« havde meddelt interessante Oplysninger om en saakaldt Akyanoblepsie (den Øjenfejl, at man ikke tydeligt formaar at skelne den blaa Farve fra den røde), sendte Dr. Brandis Digteren et 7 Siders Brev, som findes anført i Goethes Werke II Abth. 5. Band under Overskriften »Älteste aufmunternde Theilnahme³⁾«. Brevet, som er dateret »Kopenhagen 11. Januar 1811«, begynder saaledes: »Im Jahre 1795 sandte ich meinen »Versuch über Metarmorphosen der Pflanzen«. Sie reichten mir dafür mit einem Geiste die Hand, der mich unbeschreiblich glücklich machte. — Ihr Buch zur Farbenlehre hat mich ganz wieder erweckt. Ich möchte es jedem Arzt und Naturforscher als Muster darbieten wie Untersuchungen ohne Mischen und Manschen gemacht werden sollen! Mein Erwachen soll aber nicht durch Lobgeschrei verkündigt werden. Es ist in so vielen Puncten meinen Ideen begegnet und hat sie bekräftiget und aufgeklärt; erlauben Sie mir daher, dasz ich Ihnen einige Erfahrungen und Bemerkungen mittheile, wozu ich um so mehr berechtigt zu sein glaube, dasz sie zum Theil an mir selbst und meiner Familie angestellt sind über ihre Akyanoblepsie«. Brandis fortæller derefter i sit ret udførlige Brev, at baade en Søstersøn og han selv lider af denne Øjenfejl. Søstersønnen maatte tage sin Afsked fra en god Plads i en Silkevarerhandel, fordi han ofte fejlagtig vilde sælge Kunderne himmelblaat Silketøj for rosenrødt. Og Brandis bekender, at han til Tider har foranlediget Pirrelighed hos sin gode Kone, naar han tog fejl af et lyseblaat Baand og et rosenrødt. Han fortæller videre i Brevet til Goethe, at hvis han ser begge Farver, den røde og den blaa, ved Siden af hinanden, kan han tydeligt se Forskellen og ogsaa en kort Tid derefter, men naar han uden i Øjeblikket at kunne sammenligne skal til at bestemme Farven, er det svært for ham. Grønt og blaat, gult og rødt forveksler han ikke. Angaaende det at se ud i det fjerne har han ikke noget udpræget skarpt Syn, men til Gengæld heller ikke noget svagt Syn. Han skriver, at nu har han brugt sine Øjne i c. 50 Aar, snart gennem Mikroskop, snart gennem Teleskop, og vaaget mangen en Nat, men har

ikke mærket nogen Forandring i Synet. Denne Øjenfejl har alligevel ikke skadet ham i Udøvelsen af Lægegerningen gennem de mange Aar, han har brugt sine »graablaa Øjne«. Han sammenligner iøvrigt sin mærkelige Øjenfejl med det at være kejthaandet, og det er han netop ogsaa, men han har dog ved stadig Øvelse tvunget sig selv til altid at skrive med højre Haand og spise med højre Haand, men han indrømmer, at han ved Hilsener som Regel giver andre Mennesker den venstre Haand, naar han ikke i Øjeblikket selv er rigtig opmærksom derpaa. Sit iøvrigt meget videnskabeligt anlagte Brev til Goethe slutter Brandis paa god akademisk Vis med en vittig Variation af nogle græske Ord, og dette Brev har sikkert i sin Helhed glædet den gamle Digterkonge, eftersom det er bleven omhyggeligt opbevaret af ham selv og siden har faaet sin Plads i et Tillæg til hans samlede Værker.

Et Bevis paa Brandis' Flid og Energi er det, at han samtidig med Udgivelsen af »Versuch über die Lebenskraft« kunde udgive en Oversættelse af Abernethys fysiske og kirurgiske Forsøg og paabegynde Oversættelsen af Erasmus Darwins berømte »Zoonomia« med Anmærkninger (fuldendt i 3 Dele 1795—1799). I 1798 udgav han sin Bog »Versuch über die Metastasen« (232 S.) og i 1803 »Erfahrungen über die Wirkung der Eisenmittel in allgemeinen und des Driburger Wassers insbesondere« (258 S.). I disse Skrifter har Brandis efter Sagkyndiges Mening nedlagt »en Skat af opsigtsvækkende Lægeerfaringer« (Dr. A. T. Brück). I sin Mindeartikel om Brandis udtaler Dr. Brück endvidere, at naar man betænker de forholdsvis ringe kemiske og fysiologiske Hjælpemidler, som Brandis paa den Tid havde til sin Raadighed, er det virkelig til at beundre, hvorledes han med genialt Fremsyn kunde udtale sig om Jernmidlernes Indvirkning paa de Syges Helbred.

18. Februar 1803 blev Brandis kaldet til ordinær *Professor i Medicin ved Universitetet i Kiel* med Titel af Archiater, og i godt 6 Aar underviste han i Teori og Praksis med stor Dygtighed og viste sine store Evner som Læremester for de mange vordende Læger, der søgte til Kiels Universitet. Han virkede ogsaa for Oprettelsen af et nyt Hospital og havde en stor Andel i Stiftelsen af det slesvig-holstenske Sundhedskollegium i Kiel 1804, hvorfor han ogsaa snart efter blev udnævnt til Kollegiets Direktør.

I sine Livserindringer har Professor Pfaff givet en Karakteristik af sin Kielerkollega: »Brandis var baade som Menneske og som Læge en ægte Original. Paa den lille, undersætsige, kraftige Krop sad et mægtig stort Hoved med en vældig Pande, som vidnede om en stor Aandskraft, med det aandfulde, noget satiriske Blik, som afvekslende viste Venlighed, men ogsaa kunde flamme op i heftig Lidenskab«. (Medicinalraad Dr. Brück i

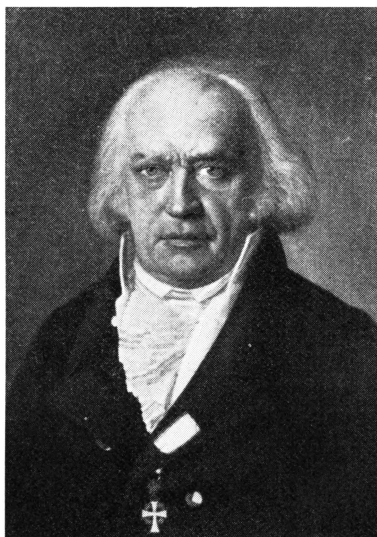
Osnabrück beklagede efter Brandis' Død, at der ikke i Tide var blevet opbevaret et nøjagtigt Maal af denne »imposante, sokratiske Hjerneskal«.) Professor Pfaff skriver videre om ham: »Hans Underholdning var altid aandrig, vittig og i den Grad livlig, at han undertiden af lutter Ivrighed kom til at stamme. Han var udtømmelig med Hensyn til Anekdoter. I improviserede Taler var han paa een Gang kæk, djærv og ikke sjælden spydig. I hvor høj Grad han ved sin hjertelige Velvilje forstod at fængsle, trøste og berolige, derom kunde hans Syge, særlig Kvinderne, give gode Vidnesbyrd, men naar han syntes, at nogle Patienters hypokonderiske eller hysteriske Egoisme blev for slem, lod han »med guddommelig Grovhed« sin Basstemme drøne dem i Møde. Hans Kure var ikke sjælden heroisk-indgribende, men originale. Som Universitetslærer forstod han mægtig at fængsle sine Elever, og der er udgaaet mange meget skattede Læger fra hans Skole. Han havde en saadan Kærlighed til det akademiske Lærerkald, at han ogsaa senere hen i København holdt Forelæsninger for tilrejsende unge holstenske Læger.

Aar 1808 udgav Professor Brandis »*Pathologie oder Lehre von den Affecten des lebendigen Organismus*« (575 Sider), hvori han beretter om mange lærerige Iagttagelser ud fra sine egne Erfaringer og Oplevelser som praktiserende Læge. Det samme Aar blev iøvrigt et Mærkeaar med det store Vendepunkt i hans Liv, da han paa en forunderlig Maade kom i Forbindelse med det danske Kronprinsepar *Frederik (VI)* og *Marie Sophie Frederikke* i Kiel, og dette Møde blev siden bestemmende for hans Fremtid som Livlæge ved det danske Kongehus i 35 Aar til hans Død.

Henrik Steffens har i sin Bog »Was ich erlebte«⁶⁾ givet en næsten dramatisk Skildring af Begivenheden i Kiel: »Grev *Christian Bernstorff* opholdt sig som Minister for de udenlandske Anliggender sammen med Kronprinsen i Kiel. Grevinden var ung, elskværdig og tillige en udpræget Skønhed. Det første Barselleje kastede hende ind i en Sygdom, som truede med at blive Døden. De til Raads hidkaldte Læger havde opgivet alt Haab. Der herskede en viss Fordom, vel for en Del foranlediget gennem Kollegerne, imod en som tænkende Forfatter kendt Læge; som blev kaldt til Kiel — det var Brandis. Han blev først hidkaldt, da Faren var stegen til det højeste. Sygdommen, som de andre Læger havde taget fejl af, blev af ham bestemt angivet. Det er, sagde han, en tilbagetrængt Skarlagensfeber. Der gives eet Middel, men det er voveligt — dog hvis det ikke anvendes, dør den Syge bestemt; bliver det anvendt, da er Redning mulig, ja sandsynlig, men ikke sikker. Han vovede dette, at anordne Barselkonen, der var Døden nær, et koldt Bad. Skarlagensfeberen brød frem, og den unge, skønne og almindelig elskede Grevinde var reddet. En saadan Kur

i en lille By for det kongelige Hof's Øjne syntes næsten som et Under, og Brandis blev *Livlæge* for (den vordende) *Dronning Marie*, en Stilling, som han endnu beklæder.« Kronprinsesse Marie i Kiel ventede nemlig ogsaa sin Nedkomst, og da hun havde haft den store Sorg at miste seks Børn som smaa, var det med nogen Bekymring og Uro, hun tænkte paa den forestaaende Fødsel. Det var tilraadet hende i København at forandre Opholdssted, Læge og Omgivelser, og det laa ogsaa Kronprins Frederik alvorligt paa Sinde at sikre hende en baade dygtig og tillige opmuntrende Læge under deres Ophold i Kiel, som hun iøvrigt yndede saa meget, at hun kaldte Egnen sit »Paradis«. Efter den af Henrik Steffens her foran skildrede heldige Lægekur til Redning af Grevinde Bernstorffs Liv fattede Kronprinsessen saa stor Tillid til Professor Brandis, at hun antog ham som sin Huslæge under Opholdet paa Slottet i Kiel, hvor han derefter stadig kom og gav hende gode Raad og Opmuntring. Da hun 18. Januar 1808 kom lykkelig over Fødslen af en Datter (Prinsesse Vilhelmine Marie (1808—1891)), blev der en Tid efter givet Professor Brandis Tilbud om at blive Livlæge og følge med til København. Kronprins Frederik blev 13. Marts 1808 Konge, og om Efteraaret 1809 flyttede han med Familie tilbage til Hovedstaden.

Brandis' næst yngste Datter Fru *Marie Reimers* har som gammel Doktorenke dikteret sin Datter Fru Therese Bennetzen i Kolding nogle Erindringer fra Barndomshjemmet?). Vi ældre i Familien, som selv har kendt gamle Fru Reimers og hendes Datter Henny i det gæstfri Hjem i Vendersgade 31 i København, husker ganske tydeligt Bedstemoder som hun sad der i Lænestolen med det kloge, smilende milde Ansigt, der i flere Træk mindede ikke saa lidt om Faderens. Naar vi sad i hendes Stuer imellem de mange Minder fra Oldefaders eget Hjem, Billeder af ham selv, Lundbyes Maleri af hans kære Landsted »Valhøj« og de mange andre Minder om ham og først og sidst Bedstemoder selv, ofte i ivrig Samtale med den ogsaa over 80 Aar gamle, elskelige Tante Louise (Fru Markoe) om Ungdomsaarene derhjemme, saa følte vist enkelte af os, at vi i nogle

Efter Maleri af Hans Frederik Baasch.
(Tilhører Apoteker M. Reimers.)

gode Øjeblikke ligesom indaandede et Pust fra Slægtens gamle Tider, fra Oldefaders Liv i Frederik den Sjettes Dage.

Bedstemoder Reimers beretter i sine »Erindringer«, hvad hun havde hørt fortælle af andre i Hjemmet om Dronning Maries Tilbud til hendes Fader om at blive Livlæge, bryde op fra Kiel og flytte til København. »Dette Tilbud var vanskeligt for Fader at tage imod, dels fordi han var tyskfødt og tysk opdraget og elskede sit Fædreland, og dels fordi Danmark og dets Hovedstad var ham saa fremmed og Sproget helt ukendt for ham, saa at han ikke ret kunde tænke sig at blive tilfreds og lykkelig i det fremmede Land, hvorfor han udbad sig nogle Dages Betænkningstid. Efter nøje Overvejelse sammen med min Moder og af Kærlighed til det elskværdige Kongepar besluttede han sig omsider til at tage imod det smukke og gode Tilbud. Efter nogen Tids Forløb flyttede mine Forældre til København, hvor de fik en stor, smuk Lejlighed i Bredgade, og her var det, at jeg første Gang saa Dagens Lys. Da min Fader meddelte Dronningen den glædelige Begivenhed, viste hun saa stor Hjertelighed og Interesse ved denne Lejlighed, at han kort efter udbad sig den Gunst af hende at maatte opkalde sin lille Datter med Navnet »Marie« efter Dronningen, og om han maatte lade Dronningen indskrive som Fadder til Barnet, og hun indvilligede med Glæde deri. Dronning Marie viste mig siden ved mange Lejligheder særlig stor Venlighed som hendes lille Guds datter. — Da jeg var 3 Aar gammel mistede jeg min Moder, og da min Fader senere giftede sig med en engelsk Dame Jane Markoe, som kun talte Engelsk, er jeg bleven opdragen ved at tale tre forskellige Sprog i det daglige Liv, nemlig tysk Sprog med min Fader, Engelsk med min Stedmoder og Dansk med mine yngre Søskende og i Skolen. I vor Omgangskreds taltes dels Tysk og dels Dansk, men ved Hoffet var Sproget mest Tysk. Fra min Barndom erindrer jeg et stort Børnebal paa Christiansborg Slot paa Prinsesse Vilhelmines Fødselsdag. Min yngre Søster og jeg kørte i Faders Ekvipage derhen. Da alle vi Børn havde danset nogle Timer til den dejlige Musik, gik vi til Bords ved lange festlig smykkede Borde, og jeg kan endnu tydelig se Kong Frederik for mig i sine Knæbenklæder og hvide Strømper med Sløjfesco, hvorledes han gik omkring og passede paa, at der blev skænket tilstrækkelig Vand i alle vore Vinglas, maaske for at Lystigheden ikke skulde gaa for vidt. Da vi kørte hjem Kl. 12, morede det alle de omkringstaaende røde Lakajer, da min lille Søster i stor Begejstring raabte til dem: »Hils Prinsessen og sig, at jeg kommer snart igen!« Til min Konfirmation kom der fra Dronningen en Gave »Til den lille Marie«, et smukt Smykkeskrin med 9 smaa Rum med en mindre Ting i hvert Rum som Portemonnaie, Syetui og lignende,

men i de tre Rum var der kostbare Ting, et Guldarmaand, en Granatbroche og et Koralhalsbaand. I min Ungdom var jeg ogsaa til forskellige større Fester paa Christiansborg, blandt andet til et Bal, hvor jeg dansede i Kvadrille til Menuet med den daværende russiske Storfyrst-Tronfølger, den senere Kejser Alexander den Anden. Paa min Faders Landsted »Valhøj« en halv Mil fra København havde vi hver Sommer et Par Gange Besøg af Kongen, Dronningen og de to Prinsesser. Vort Hjem blev i Aarenes Løb et Samlingssted for mange kendte og berømte Mænd, H. C. Ørsted, Oehlschläger, Thorvaldsen, Lundbye, Grev Moltke fra Bregentved, Etatsraad Hvidt, Rahbeks og mange andre. Naar denne Kreds var samlet hos os, sad min gamle, hvidhaarede Fader gerne i Midten og underholdt sine Venner paa en fængslende livlig Maade med mange Fortællinger, hvorved han ofte helt glemte, at det kun var ham, der talte. Han var i Sandhed Vennekredsens »Centrum«, og den Mening, som gamle Brandis havde, stod altid urokkelig fast. Der kom ogsaa mange unge Studenter i Hjemmet, og min Fader vilde gerne vække deres Interesse for hans kære gamle græske Digtere. Naar Fader syntes rigtig godt om en Student, bad han ham komme en bestemt Dag i Ugen til Middag, saa der efterhaanden dannede sig en stor Ungdomskreds, der stadig kom i vort Hjem i Bredgade og paa »Valhøj«.

Den officielle Udnævnelse til Dronningens *Livlæge* blev givet 22. Februar 1810, og samme Aar antog Kongen som sin Livkirurg den danske Læge Kristian Fenger (1773—1845). I København vandt Brandis sig ret snart en god Position som den dygtige, kyndige Læge, der ofte i de mest fortvivlede Tilfælde var de Syges sidste Tilflugt og Haab, og nogle Læger tilraadede selv deres Patienter at søge ham i de farligste Sygdomme, hvor Døden truede. I Aarene 1812—14 holdt han i København medicinske Forelæsninger, som længe mindedes med Taknemlighed af hans Tilhørere.

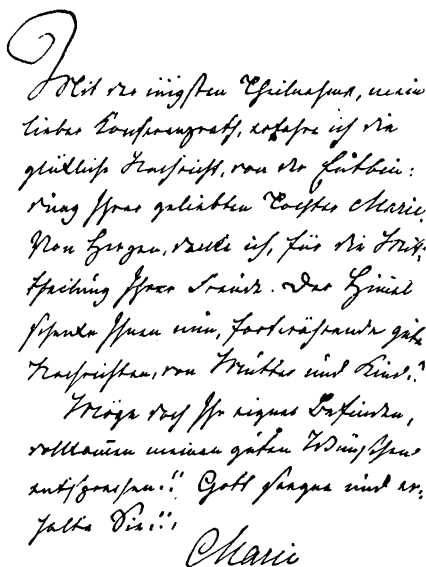
Et smukt Vidnesbyrd om Brandis som Læge blev givet i den Mindertale, som H. C. Ørsted holdt over ham 1846 i Videnskabernes Selskab⁶⁾: »Hans Lægepraksis var ikke udbredt, men vigtig. Han holdt ikke af at raadspørges om Smaating, medmindre det gjaldt Personer, for hvem han havde Interesse, men i vanskelige Tilfælde var han beredt til Hjælp. Hans vidunderlig skarpe Blik lod ham i Bedømmelsen af en Sygdom hurtig opdage, hvorpaa det kom an og i Farens Øjeblik træffe sit Valg med snarraadig Dristighed. Han havde derfor den Glæde at redde mangt et Liv, hvorom man havde opgivet Haabet. Hans kraftige Personlighed udøvede en stor Indflydelse paa de Syge, dels ved at indgyde dem Tillid, dels endog ved at udøve en Slags aandelig Tvang over dem. Han vil mindes og mindes længe i de Familier, hvor hans Nærværelse bragte enten Hjælp eller

Trøst. Den samme kraftfulde Personlighed, som han viste i Udførelsen af Lægekunsten, viste han ogsaa i sit Omgangsliv. Han viste sig dér ildfuld, underholdende, rig paa allehaande Minder, lærd og erfaren i mange Retninger, hurtig til vittige Svar.«

Dronning Marie havde al god Grund til at være godt tilfreds med at have valgt den erfarne Brandis til sin Livlæge. Der var jo ogsaa flere Tilknytningspunkter mellem dem. Begge var de fødte og opdragne i Tyskland, og følgelig talte de og skrev de deres Modersmaal bedre end Dansk, som de kun lærte at tale ret daarligt; i saavel religiøse som litterære Interesser kunde de mødes i fælles Sympatier. I sine Erindringer⁹⁾ fortæller Oehlschläger, at Dronningen personlig opmuntrede ham som Digter med sit Bifald, og hun forelæste ofte hans Skrifter for Kongen. Og da Brandis en Aften hos Grev Schimmelmans hørte Oehlschläger selv oplæse sin Tragedie »Corregio«, sagde han til en af Gæsterne: »Dieser Abend ist der glücklichste meines Lebens gewesen¹⁰⁾!« Efter Frederik den Sjettes Død udtalte Dronningen engang i en Samtale med Biskop Martensen¹¹⁾, at hun ofte havde Længsel efter Kongen og meget gerne ønskede at kunne se ham igen i Drømme; hun saa ham ogsaa i tre Drømme, i hvilke der var en viss Sammenhæng. Den første Gang saa Kongen af fældig ud og med Smuds udbredt over den hele Skikkelse, i den anden Drøm var han blevet noget yngre og ogsaa noget renere, men i den tredje og sidste Drøm stod han for hende i Ungdommens fulde Glans paa Slotsaltanen i Gottorp og saa ned i Haven, hvor Livlæge Brandis spadserede, og til ham raabte Kongen paa Tysk: »Ser De, min kære Brandis, hvor sund og frisk jeg er!« Denne sidste Drøm havde været hende til stor Oplivelse. Martensen »havde det Indtryk, at efter Dronningens Opfattelse havde Kongen virkelig aabenbaret sig for hende og tilkendegivet, at han efter sin Bortgang fra denne Syndens og Forkrænkighedens Verden havde undergaet en Renselses- og Fornyetelsesproces«. — Da Dronning Marie havde et ret skrøbeligt Helbred, var der ofte god Brug for Livlægens Hjælp, men ogsaa rent menneskeligt kunde denne kloge Praktiker med sin Livserfaring være til Støtte for hende; hun led af en næsten sygelig Frygtsomhed og Tilbageholdenhed, der vanskeliggjorde hendes Berøring med Folket, som derfor gennem flere Aar miskendte hende og ikke kunde værdsætte hendes Elskværdighed og store Velgørenhed i Stilhed. Der fortælles, at hun hver Morgen lod Adresseavisen forelæse for sig for derefter paa sin diskrete Maade at sende Hjælp til trængende Mennesker. De meget faa Mennesker, der kendte hende paa nært Hold, forstod at vurdere hendes retlinjede Karakter og fine Hensynsfuldhed, hendes Trofasthed og kristelige Taalmodighed, der hjalp hende til i de svære Prøvel-

sens Stunder stille at kunne sige: »Wie Gott will!« Ingemann skrev om hende ved hendes Død 1852: »Sin Krone hun bar med Højhed, naar Hjer- tet blødende slog«. Som en kristentroende Læge kunde Brandis ogsaa i den Henseende være til god Støtte for Dronningen og kunde vise For- staaelse overfor hende ogsaa i hendes personlige Familiesorger. Prinsesse Vilhelmine Marie, ved hvis Fødsel i Kiel 1808 Brandis havde assisteret for første Gang som Læge ved det dan- ske Hof, holdt 1828 Bryllup med Prins Frederik (den senere Frederik VII), og til Festlighederne skrev Heiberg sit berømte »Elverhøj«, men snart omskiftedes Glæden til stor Skuffelse for Kongefamilien, da Prinsessen var nødt til at lade sig skille fra den uro- lige Prins og senere blev gift med sin Fætter Hertug Carl af Glücksborg. Kongeparrets anden Datter, den sym- patetiske og gavmilde Prinsesse Karo- line, havde ligesom Søsteren stor Skuf- felse i sit Ægteskab med den letsin- dige Prins Ferdinand. Under disse og andre Familiesorger var det en Op- livelse og Hjælp for Dronning Marie at faa de regelmæssige Besøg af den gamle hjertelige og altid saa opmun- trende Livlæge Brandis. Hvor højt Dronningen skattede Brandis, kan man finde smukke Vidnesbyrd om i nogle i hans Slægt opbevarede smaa Breve¹²⁾, hvori hun altid udtrykker sin Taknemlighed og sit Venskab overfor ham. Et enkelt Brev skal gengives her:

d. 19. Juli 1843.

 Ich ers innigsten Aufwachen, meine
 lieber Conferenzrath, erhalte ich von
 glücklichem Besuche, von der lieblich:
 ring Ihres geliebten Tochter Marie.
 Von Herzgr., stelle ich für die Zeit,
 Spedition Ihres Lagers. Das Glück
 Freude Ihnen ein, Fortwährende gute
 Besuche, von Wutten und Linder.
 Möge das Ihr eigenes Befinden,
 vollkommen meine guten Wünschungen
 aufgeben. Gott segne und er-
 halte Sie!!!
 Marie

Brev fra Dronning Marie.

d. 29. Oct. 1843.

Herzlich bedauere ich, mein lieber Conferenzrath, dasz immer noch Ihr Befinden meinen guten Wünschen so wenig entspricht. Möge es doch bald, recht bald, mit Ihrer Gesundheit besser werden!! Alles was Sie die Güte haben mir in Ihren Gestrigen so freundlichen Schreiben in Hinsicht meines Geburtstages zu sagen, hat mich auf das innigste gerührt. Gott segne und erhalte Sie noch lange, recht lange, für Ihre Familie, für Ihre Freunde!! Der Fortdauer Ihrer mir so theuren und werthen Gesinnungen

mich bestens empfehlend, schliesze ich mit der Wiederholung meiner aufrichtigsten Wünsche für Ihre Erhaltung und Wohlseyn. Der Himmel wolle sie erfüllen!!

Marie.

Som et morsomt Tegn paa Dronning Maries særlige Ligeftremhed og Venlighed overfor den gamle Livlæge, som hun i over 30 Aar havde lært at skatte, kan nævnes den Kuriositet, at medens hun ellers i al Almindelighed nærede en meget stærk Aversion imod Tobaksrygning, saa hun venligt nok altid gennem Fingre med, at gamle Brandis beholdt sin kære Ledsager, Merskumspiben, i Haanden, naar han steg ud af Kareten ved Porten for at gøre sine regelmæssige Besøg paa Slottet.

Den i vide Kredse kendte Professor og Præst i Berlin *Schleiermacher* kom i September 1833 paa et otte Dages Besøg i København og var sammen med flere af de aandeligt interesserede Mænd i Hovedstaden, H. C. Ørsted, Sibbern, Clausen, Mynster og andre, deriblandt Brandis. Martensen, som dengang var Kandidat og meget optaget af *Schleiermacher*, fortæller¹³), at han en Dag ledsagede *Schleiermacher* til Malerisamlingen paa Christiansborg og derfra fulgte ham til Kronprinsessegade til et Besøg hos Konferensraad Brandis, som sikkert har glædet sig ved at faa en Samtale om aandelige Emner med sin berømte, dybttænkende Landsmand. Om Søndagen prædikede *Schleiermacher* i Petri Kirke, hvor Brandis jo mest hørte hjemme.

Mange Anekdoter er bevarede om Brandis' vittige Svar til forskellige Personer. Carl Bernhard fortæller i sine *Erindringer*¹⁴) om den meget rige, men overordentlig paaholdne Konferensraad *Constantin Brun* (Frederikke Bruns Mand) følgende muntre Replikskifte: »Medens Brun laa syg af Astma, kom Livlægen, den gamle Konferensraad Brandis, til ham. En Dag jamrede Brun usædvanlig meget: Tiderne blev mere og mere besværlige, alt blev dyrere med hver Dag o. s. v. »Ach, lieber Freund,« sluttede Brun, »wir sind alle arme Hunde.« — »Nein, so arg geht's nicht,« svarede Brandis med sin dybe Bas, »Sie, mein Herr, sind nicht arm, und ich bin kein Hund!« — Og som Supplement dertil kunde man maaske her indskyde den Oplysning, at Brandis i det hele havde Aversion imod Hunde.

I sine *Erindringer*¹⁵) fortæller *Oehlenschläger*, at han i Fru Bruns og Grev Schimmelmans Saloner lærte at kende »en højst interessant Mand, den humoristiske, geniale Etatsraad (nu Conferensraad) Brandis. Naar jeg hørte ham, var det som om Kästner og Lichtenberg levede op igen for at sige flere Vittigheder, men som om Goethe havde laant dem sin sindrige Opmærksomhed for Livets smaa karakteristiske Træk og sin ven-

lige Ironi. Brandis og jeg fik Lyst til at stifte et ganske modsat Selskab af det, hvor vi havde gjort vort første Bekendtskab, men hvor dog ogsaa Muserne skulde hyldes. Han holdt medicinske Forelæsninger, og der var flere Kielske Studenter komne til København for at høre ham. Nu stiftede vi »eine Burschenschaft«, han, for at have denne Spas endnu en Gang i sit Liv, jeg, for at have den eengang i mit Liv, da jeg aldrig før havde haft den. Hans ældste Søn, nuværende Professor Christian Brandis i Bonn, og vor Ven (siden Conferensraad) Bech, der havde rejst i Tyskland, tog Del med deri. Selskabet var snart hos en, snart hos en anden, ligesom Collegium politicum. Man sad da ved et langt Bord med Smørrebrød, Øl, Brændevin og Tobak. Jeg smøgte ikke med, men lod mig gerne indsmøge af de andre. Og nu kom alle de lystige Historier igen frem for en Dag. Der kunde intet tænkes mere forskelligt fra den fine Damecirkel med Hensyn til Formen, men i Hovedsagen lignede dog begge Selskaber hinanden, forsaavidt, at det var aandfulde Mennesker, der morede sig, tildels poetisk. At dette Burschenschaft forresten var af en roligere, tammere Natur end de tyske, var en Følge af Omplantningen paa dansk Grund og af de to Professorers Deltagelse som Medlemmer.«

Oehlenschläger skriver endvidere i sine »Erindringer«¹⁶⁾: »Om den mærkværdige Brandis maa jeg fortælle noget mere. Han var af en under-sætsig, men stærk Legemsbygning; hans højst udtrykfulde, koparrede Ansigt med de klare blaa Øjne var fuldt af Lune; hans store, tykke Hoved, med buskede, nedhængende Haar, lignede noget et Løvehoved. — Han havde en stor Mængde Historier at fortælle. — Han havde undertiden været tilstede i Kredse, hvor jeg forelæste mine Tragödier, men han forstod ikke Dansk og brød sig aldrig om at lære det. Dog brugte han engang i et Skænderi med en Dansk, som ikke vilde tale Tysk, det Ord »Niddingsfærd«, og da hans Familie siden undrede sig over, hvor han havde faaet fat paa det Ord, sagde han: »Hab' ich doch so viele Tragödien von Oehlenschläger hören müssen, musz ich ja doch Etwas davon behalten.« Det var mærkværdigt nok, han holdt virkelig af mig, indlod sig gerne i Samtale og Spøg med mig, men min Poesi, som overalt dansk Poesi, brød han sig ikke noget om. — En af hans Sønner kunde syngelidt, og da han var en meget kærlig Fader, saa gjorde han for hans Skyld undertiden Aftenkoncerter og indbød Weyse og Kuhlau dertil, men de undskyldte sig. Herover blev Brandis vred. »Diese Musikanten,« sagde han, »bilden sich so viel ein. In alten Tagen waren die Musikanten Kammerdiener.« Det faldt mig for silde ind at svare ham: »Ja, und die Aerzte.« — »Den, der ikke personlig har kendt Brandis, vil ikke af Historierne om ham kunne indse, hvad der var det tiltrækkende hos ham. Men dette var

hans Vittighed, hans Sindrigheid, Verdenskundskab, hans Veltalenhed, uagtet han stammede lidt, hans videnskabelige Dannelselse og hans Geni som Læge. Naar man var farlig syg, tyede alle til Brandis, og Lægerne raadede selv dertil; men farligt maatte det være, ellers brød han sig ikke derom. — Af hans Vittigheder vil jeg anføre et Par Stykker til Prøve. Om en Mand, som man mente gjorde sig megen Umage for at faa Ordener, sagde han: »Er hat den Bandwurm.« — Om en Patientinde, hvis Forstand havde været forvirret, og som begyndte at komme sig igen, sagde han til En, der spurgte ham, om hun nu snart vilde være fuldkommen fornuftig: »Ja, klüger als sie war, ehe die Krankheit kam, kann ich sie nicht liefern.« — Da en gammel Mand, der havde giftet sig med en smuk ung Pige, spurgte ham: »Darf ich Kinder hoffen?«, svarede Brandis: »Nein — aber fürchten!«

Endvidere beretter Oehlenschläger¹⁷⁾ om det morsomme og højst dramatiske Sammenstød mellem de to berømte Læger, Brandis og hans Kollega Fysikus Dr. med. *Johan Christian Ryge* (1780—1842), der pludselig i 33 Aars Alderen i 1813 fuldstændig brød med sin glimrende Karriere som en meget søgt Læge og meldte sig, efter Læsning af en Avisannonce, til Prøve som Skuespiller ved det kongelige Teater i København, blev antaget og fyldte sin Plads vel som Danmarks største Skuespiller i Tragedien. Oehlenschläger skriver begejstret derom: »Hvor forunderligt det dog gaar i Verden! Havde nogen i Forvejen sagt mig, at en Stads-Physikus fra Flensborg snart skulde fremtræde som en ægte Hakon Jarl, Palnatoke, Vilhelm, Michel Angelo, Stærkodder o. s. v., saa havde jeg troet, at det var Gert Westphaler, der fortalte gale Flensborgerhistorier. — Dr. Ryge gav et sjældent Bevis paa, hvad Enthusiasme for Kunst formaar over verdslig Fordel og Anseelse — han nedlagde sit meget indbringende Embede blot for at tilfredsstille sit Hjertes Drift som Tragiker. Han var (som Læge) en fortrinlig Elev af Brandis. Skønt nu Brandis, selv en Mand af Aand, havde Sans og Interesse for de skønne Videnskaber, kunde han dog, dannet i en ældre Tid, ikke lade visse Fordomme imod Skuespillerstanden fare, og det udlod han sig med paa sin sædvanlige djærve Maade overfor Dr. Ryge, der naturligvis ikke sympatiserede med ham heri. »Ved De vel,« sagde Brandis engang til ham, »at De kunde være bleven en udmærket Læge, hvis De fremdeles havde dyrket Deres Videnskab?« — »Der er nok, der slaar Folk ihjel!«, svarede Dr. Ryge; »ved De vel, at jeg hellere vil være Statist ved Teatret end den mest udmærkede Læge?« Denne kraftige Slutningsreplik fra Dr. Ryge, som Oehlenschläger selv engang kaldte »en vild Vulkan«, blev sikkert fremført med Hakon Jarl Fremstillerens kendte rungende Tordenrøst, kolerisk som han jo var,

men hvorledes den paa sin Side ogsaa ret myndige og altid meget slagfærdige Livlæge Brandis riposterede paa denne noget kraftige Fornærmelse imod hele Lægestanden, forlyder der intet om hos Oehlschläger, men der er ganske sikkert fløjet en hvas Ordpil tilbage igen med Brandis bekendte Satire overfor Modparten.

Selv om Brandis personlig holdt meget af Oehlschläger, maatte han taksere Digterens taagede private Livsfilosofi som ret undervægtig, og han svarede ham engang: »Mein Herr, wenn ich von Tugenden und Moralien hören will, gehe ich in die Kirche¹⁸).«

I litterære Kredse¹⁹), der stod Oehlschläger nær, talte man om, at Livlæge Brandis muligvis var Forfatter til et i København cirkulerende anonymt tysk Spottedigt imod Baggesen med Titlen »Auf den Verfasser von Adam und Eva«. Det er dog et stort Spørgsmaal, om denne Paa-stand passer, eftersom det sikkert vilde stride imod Brandis' aabenhjærtige, djærve Karakter at skjule sig i en Polemik bag Anonymitetens Skærmbærdt, da han gerne kæmpede med helt aabent Visir. Men at den nævnte Paastand i det hele taget kunde fremsættes i København om hans Person tyder paa, at i den kendte Baggesen-Oehlschläger-Strid har Brandis i ethvert Fald ikke stillet sig paa Baggesens Side, men hans sunde Dømmekraft har snarere ført ham til at tildele de to stridende Digtere den Ret og Uret, der tilkom enhver af dem.

Brandis havde til Valgsprog: »*Alterius non sit, qui suus esse potest*«. (Lad ikke den være en andens, som kan være sin egen.), og med sin Selvstændighed og Originalitet i Liv og Virke svarede han fuldt ud til Valgsproget. Men selvom han var almindelig kendt for sine originale og helt uvante Lægekure overfor særlig vanskelige Sygdomme, vakte det alligevel overordentlig Sensation i København, da det blev bekendt gennem Pressen, at han havde anvendt magnetisk Kurmetode overfor enkelte Patienter med et godt Resultat. Man læser derom i »Dagsposten« for 20. September 1816²⁰): »I disse Dage, skrives der i »Deutscher Beobachter« herfra under 10. September, er hele København optaget af den Mirakelkur, der under den berømte og fortjente Livlæge hos Dronningen, Etatsraad Brandis' Ledelse ved den animalske Magnetisme er bleven udført paa en ung Frøken, der blev holdt for ulægelig. Hr. Etatsraaden, lægges der til, vil vist ved offentlig Kundgørelse af dette overordentlige Særsyn berige den menneskelige Videns Fag.«

Der udkom dog ikke straks nogen Bog derom fra Brandis' egen Haand, men »Dagsposten«²¹) optog til Gengæld »fra sagkyndig Haand« en historisk og beskrivende Artikel »Om den dyriske Magnetisme« igennem 6 Numre af Bladet og sluttede med gentagende at fremhæve det Raad »at

ingen uden at være udrustet med alle de fornødne Kundskaber og Egen-skaber maa vove at forsøge et i den ukyndiges Haand saa betænkeligt og farligt Lægemedel.«

Den med stor Spænding imødesete større Bog om det nævnte Emne udkom 1818, da Brandis udsendte sin Bog »Über psychische Heilmittel und Magnetismus« (172 Sider) og i Forordet oplyste, at det første Afsnit af Bogen i Forvejen havde staaet i Augustheftet 1815 af Hufelands »Journal der Heilkunde«, men siden den Tid havde han gjort mærkværdige Erfaringer, som han nu vilde meddele; dog var hans Synspunkt ikke ændret derved, men han vilde saaledes her overgive det hele til Publikums Dom.

I Bladet »Nyeste Skilderie af København« 1818²²) skrives i Omtalen af Bogen: »I den første Afdeling fremsætter Forfatteren følgende, der kan anses som hans korte Trosbekendelse i den Henseende: »Jeg har aldrig været Magnetisør, har i Nærheden og i Frastand været Tilskuer til Menneskenes Syslen med at forhøje og lede de Syges sensorielle Liv; hvad der syntes mig usandsynligt, har jeg beskedent draget i Tvivl og ladet det staa ved sit Værd, men jeg har vogtet mig for at fremtræde som Critiker af alle de fortalte Kendsgerninger og endnu mere for at ville lede andres Meninger. Videnskaben fremmes sandelig ikke ved saadan Kamp. Det sidste Resultat bliver dog altid: at vi ikke kunne begrænse det ubegrænsede Aandige, altsaa heller ikke construere eller med noget Sprog tydelig betegne det.« Forfatteren anfører adskillige mærkelige Kendsgerninger, som han var Øjenvidne til hos sin magnetiske Patient. Behandlingen foregik i hans eget Hjem, han havde altsaa Lejlighed til at undersøge Sagen nøje og veje ethvert tænkeligt Bedrag og prøve Vidnernes Gyl-dighed. Han skriver: »Vel bliver det sidste altid individuel Overtydning, hvorved Troen paa Ordet er nødvendig; et materielt Bevis finder efter Sagens Natur ikke Sted.« Brandis omtaler derefter i Bogen nogle af sine egne Oplevelser angaaende det samme Emne.

I »Nyt Bibliotek for Læger« III Bind 1818²³) læses om Brandis' ny Bog: »Vor Litteratur er blevet beriget med et for enhver Naturens Dyrker saare interessant Skrift »Über psychische Heilmittel und Magnetismus« af vor lærde og filosofiske Læge, den dybt-tænkende Brandis. — Hvad der gør dette Skrift interessant, er de Facta, der ligger til Grund for den udmærkede Mands egne Erfaringer. — Forfatterens Navn er os Borgen, ogsaa hans Tilstaaelse, at han ej anvendte Magnetisme for at gøre Bemærkninger over den, men gjorde disse lejlighedsvis, idet han anvendte hin som Helbredelsesmiddel.« — -- I Bogens sidste Afsnit gør Forfatteren opmærksom paa »Magnetismens vrang Side« og anfører uagtet den store

Nytte, han selv flere Gange har set af dens Anvendelse, upartisk dens Mangler: »Den kan give Anledning til Sværmeri og til at opdrage Sibyller, den kan give Anledning til Misbrug og føre til Overtro, den er ej altid saa ganske til at stole paa, da vi ikke nøje kunne bedømme Exaltationens Grad, Søvnens større eller mindre Fuldkommenhed, og da Magnetisørens og den Magnetiseredes Ideer ofte sammenblandes — den kan ej i Almindelighed frembringe nogen radikal Kur.« Tilsidst ender Forfatteren med en kort Undersøgelse om, hvorvidt det er passende og gavnligt, at Magnetismens og dens Brug underkastes Øvrighedens Opmærksomhed. — Anmeldelsen i »Ugeskrift for Læger« slutter: »Dette er omtrent Hovedindholdet af dette vakre Skrift, hvis Læsning vi ej kunne andet end anbefale ej alene Lægen, men enhver Mand af Dannelse.«

1819 blev Brandis Medlem af »Det kgl. danske Videnskabernes Selskab« og Æresmedlem af »Det medicinske Selskab«. I Aaret 1821 indtraadte han i Direktionen for Frederiks Hospital. Han skrev senere (1841) et Skrift angaaende samme Hospital »Om Husholdningen i Hospitaler i Almindelighed og i Frederiks Hospital i Særdeleshed«, hvori han vel anerkendte gode Fremskridt ved Institutionen, men samtidig fremsatte Forslag til forskellige Forbedringer.

I det af A. S. Ørsted redigerede »Juridisk Tidsskrift« fremkom i 1824 en Artikel »Om Afsindighed og Tilregnelse«. Artiklen var skrevet af Professor i Pharmakologi og Retsmedicin i København F. G. Howitz (1789—1826), og den vakte megen Opsigt, da den gik imod Kants Frihedsbegreb og gjorde Viljens Frihed nærmest til en Illusion; der begyndte derfor om dette vigtige Spørgsmaal en heftig Polemik med Indlæg fra A. S. Ørsted, I. P. Mynster, J. L. Heiberg og F. C. Sibbern. Ogsaa Livlæge Brandis var imod Howitz og skrev i »Juridisk Tidsskrift«²⁴⁾ et tankevækkende Indlæg i Sagen ved Artiklen »Om den juridiske Bestemmelse af Afsindighed«.

I Aaret 1821 havde Brandis den Glæde, at hans ældste Søn, Dr. phil. *Christian August Brandis*²⁵⁾ (1790—1867), som først havde virket som Privatdocent i København og Berlin, blev Professor i Filosofi og Filologi ved Universitetet i Bonn og naaede frem til stor Anseelse gennem sine Skrifter om græsk Filosofi.

Af nogle i Brandis' danske Efterslægt bevarede Breve²⁶⁾ kan man se, at Livlægen og ovennævnte lærde Søn i Bonn gennem en flittig Brevveksling ofte netop har drøftet med hinanden de forskellige Skrifter, som de hver for sig arbejdede med og vilde udgive. Sønnens Breve er gennemaaede af en inderlig Hengivenhed og Taknemlighed overfor Faderen, og deres Breve til hinanden sluttede gerne med det hjertelige Ønske: »Gud velsigne og bevare dig!« I et Sommerbrev mindes Sønnen længselsfuld

Valhøj.

Efter en Copi af Maleri af J. Th. Lundbye.

Hjemmet paa »Valhøj« med den herlige Nattergalesang, medens han nu i sin Egn maa nøjes med Sang af Lærker og Drosler. Da den gamle Brandis blev alvorlig syg, skrev Sønnen fra Bonn hjem til Stedmoderen: »O Gud, kunde han endnu nogle Aar blive bevaret for os — kunde jeg endnu engang kaste mig ind i hans Arme og igen se ham — at skue ind i hans forunderlig blaa Øjne var altid Lyspunkter i mit Liv. — Vi forener vore Ønsker med eders.« — Efter Faderens Død skriver Sønnen til Moderen derhjemme: »Hvor ren og tydelig maa ogsaa hans Kærlighed, den sande Kærne i hans Væsen, have udtalt sig i disse sidste Dage. Hans Ord paa det sidste Sygeleje: »Kan jeg ikke mere udtale mine Ideer, saa vil jeg dø!« — staar stadig paany for mig. »Nej, Du højtflyvende Aand, vi turde ikke ønske for Dig en Dvælen i legemlige Lidelser, der vilde have hæmmet dine Tanker! Tanker og Kærlighed var de Elementer, i hvilke du aandede — de var Kærnen i Dit Væsen!« Han var det besjælende Midtpunkt for

os alle, I Kære; i ham elskede vi hinanden inderligt, og vi vil fremdeles elske hinanden i ham.«

Alle sine større Skrifter, lægevidenskabelige som filosofiske, skrev Livlæge Brandis paa Tysk, vel sagtens fordi det som hans eget Modersmaal faldt ham mest bekvemt, men sikkert ogsaa, fordi hans Skrifter derved kunde opnaa en betydelig større Læsekreds i de tyske Byer, hvor han var saa vel kendt baade som Læge og som Videnskabsmand. Det var kun de mindre Skrifter af mere lokal dansk Interesse, han skrev paa Dansk, nemlig foruden den før nævnte Artikel i »*Juridisk Tidsskrift*« enkelte Artikler i *Ugeskrift for Læger*²⁷⁾ (Om den Ditmarske Syge, Mindetaler over tre afdøde Læger) og Artikler i Tidsskriftet »*Nye Hygæa*«²⁸⁾. Hans allerførste Skrift efter Ankomsten til København »*Om Industri og Midler til dens Befordring*« 1812 var paa Dansk, og det samme var mærkeligt nok Tilfældet ogsaa med hans allersidste Skrift c. 30 Aar efter, nemlig det førnævnte Skrift »*Om Husholdningen i Hospitaler i Almindelighed og i Frederiks Hospital i Særdeleshed* (1841). I Forordet til dette lille Skrift fremkommer Brandis med denne Bekendelse: »Jeg kan nu, da jeg har fundet et sikkert Organ, udtrykke mig i dette mig saa kære Lands Sprog, hvilket maaske ikke var mig muligt i Direktionsforsamlingerne.« Dette lyder unægtelig som en mærkelig Selvbekendelse, hvortil man maa sige: »Bedre sent end aldrig!« Men det maatte synes at være paa Tide for en Læge efter 31 Aars Ophold i København — og med hans Begavelse — at lære at tale og skrive det danske Sprog; man kan maaske gætte paa en viss Stædighed til at foretrække helt sit eget tyske Sprog, hvorved han paa den Tid nemt kunde klare sig ved Hoffet og ligeledes i adskillige Kredse i Hovedstaden.

Arbejdsom og flittig som Brandis selv var af Naturen, havde han ogsaa en Trang til at forsøge at vænne Folk af med at gaa ledige og uden Nødvendighed ligge andre eller Samfundet til Byrde; han havde stor Interesse for sociale og økonomiske Samfundsforhold, og dette gav han blandt andet ogsaa tydeligt Udtryk for gennem to skriftlige Arbejder. Det ene var en meget udførlig Artikel i »*Staatsbürgerliches Magazin*« (1826)²⁹⁾, hvori han ivrigt tilskynder til mere Udnyttelse af Faareavl, og han beregner praktisk i 24 Punkter Omkostningerne og Fordelene ved Oprettelsen af et Societet, hovedsagelig dog som et særlig patriotisk Foretagende. Det andet Skrift var den førnævnte Bog »*Om Industri og Midler til dens Befordring*« (1812), og med Ordet »*Industri*« mente han, i Modsætning til »*Fabrikation*«, alt nyttigt Hjemmearbejde, hvorved hver enkelt i Forhold til sine Kræfter, sin ledige Tid, sin Lyst og Spekulation, tilbereder for sig en eller anden Materie, og selv bruger den eller ombytter den imod andre. — Barnet og

den svage Olding har endnu nogle Kræfter, hvormed de kan frembringe noget nyttigt. — Man erindre sig, at det var netop i den Tid, Danmark gennemgik en vanskelig Pengekrise.

Et særlig smukt Kapitel i Brandis' Livshistorie er hans Forhold til Ægteparret Rahbek i Bakkehuset som deres Læge og personlige Ven. *Kamma Rahbek* havde naturligvis ogsaa et Øgenavn til Brandis som til andre af Husets Venner; hun kaldte ham »Løven«, vel nok særlig med Henblik paa hans fyldige Haarmanke, men sikkert ikke med nogen Hentydning til hans Karakter, da hun og han netop var særdeles gode Venner. Det begyndte med, at Brandis blev Huslæge for *Kamma Rahbeks* gode, unge Veninde (»Grevebarnet« kaldet) *Johanne Langberg*, *Chr. Molbechs* Forlovede, paa *Ny Bakkegaard* i Nærheden, og i et Brev til *Molbech*³⁰) udtrykker *Fru Rahbek* sin personlige Glæde derover: »Det trøster mig alligevel, at vi endelig har faaet fat i denne Brandis, som *Jomfru Hartvig* endog kalder »Brandixen«, og for at hævne sig paa hende over hans Navns Fordrejelse skriver han paa Recepten *Jomfru Gramberg*. Han behager mig som Doktor saa meget, som aldrig nogen Doktor har behaget mig, uagtet jeg dog har været ved at adore baade *Callisen* og *Mynster*. Vi er ogsaa allerede meget gode Venner og aldeles enige om, hvorledes hun bør behandles, og *Langberg* og hans Kone er meget tilfredse med at have mig til Ordfører, og Brandis er det endnu mere, da han slet ikke kan gøre sig forstaaelig for de andre. Han bruger mig ogsaa uafsladelig og gik endogsaa saa vidt, at han i Aftes vilde, at jeg skulde forklare dem det, han ikke engang selv kunde finde Ord til at udtrykke, uagtet han dog talte Tysk.« (Det bemærkes, at dette Brev blev skrevet i Aaret 1814, da Brandis kun havde opholdt sig fire Aar i København.)

Som den meget læsende og skrivende Mand havde Brandis nogle af sine bedste Timer i Studerekamret mellem sine mange Bøger, men et andet kært Sted for ham var at færdes inde i hans prægtige, righoldige Drivhuse, eftersom han var en meget stor Blomsterelsker. Han havde engang i en meget pessimistisk Stund udtalt til *Fru Rahbek*, at han foretrak Selskabet med Bøger og Blomster fremfor Menneskers Selskab. Skønt *Kamma Rahbek* ogsaa selv elskede Bøger og Blomster, syntes denne Udtalelse af hendes gode Ven hende dog for slem, og hun skriver i den Anledning til *Chr. Molbech* (^{25/5} 1815): »Altid har jeg elsket og vil vedblive at elske, og jeg vil ikke lære af Brandis — som jeg ellers gerne lærer af — at vende mig fra Menneskene til mine Blomster og Bøger — jeg hørte nylig min nævnte forstandige Ven prise sig lykkelig, fordi han havde Blomster og Bøger, saa han kunde undvære Mennesker — jeg vil prise mig lykkelig, fordi jeg altid har kærlige Hjerter at binde mit til, saa at jeg kan und-

være mine Blomster og Bøger. Jeg vil prise mig lykkelig og takke Gud, fordi at som han aldrig lod mig savne dette, som jeg allermindst kunde undvære, saa har han ogsaa i den senere Tid — som ellers vilde være den glædeløseste jeg har levet, skænket mig ømme, kærlige Hjerter, som føler sig glade ved min Kærlighed, som jeg føler mig ved deres.«

Om Kamma Rahbeks egen Sygdom, hvis Alvor og Fare Rahbek selv først altfor sent forstod, skrev han siden efter hendes Død i sine »Erindringer«³¹): »Ikke engang det gjorde noget varslende Indtryk paa mig, at hun sagde, at hun havde i Sinde at bede vor gamle Ven Brandis, naar han dog tog ud til sin egen Gaard (»Valhøj«) i vort Nabolag, at se ind til hende. Vel vidste jeg, at hun endog for ikke saa længe siden i en spøgefuld Samtale havde lige ud sagt til ham, at saa meget hun var hans *Højagterinde* og *Veninde*, vilde hun ikke være hans *Patientinde* — egentlig fordi han som foreløbig Betingelse satte en Forandring af hendes Bopæl m. v., som hun ikke kunde erkende Fornødenheden af — midlertidig foreslåede jeg mig blot, at hin Beslutning kunde være en Følge af Samtalen mellem begge Søstre (Kamma og Christiane Oehlenschläger, f. Heger) for at raadføre sig med ham (Brandis) om nogle nyere Symptomer, saa som de hovne Ben, hun et Par Dage klagede over. — Vort fra København hjemkomne Bud bragte følgende Svar til hende fra Brandis:

»Ich wollte meine verehrte Freundinn jeden Tag zu sehen kommen, wurde aber gewöhnlich wie ein Kieselstein im Wasser von Wellen umhergerollt, die der arme Stein nicht in seiner Gewalt hat; so bald Sie es aber wünschen, sind Sie eine der liebsten Wellen, von den ich mich gern wälzen lasse.«

Angaaende Brevet tilføjer Rahbek siden: »Den, der har ringeste Kendskab til dette sjældne *Hjertemenneske* (Brandis), hvis højst ualmindelige Aand er hans ringeste Fortrin, vil af Tonen i ovenstaaende Linjer have fuldeste Overbevisning om, at han ikke havde fjerneste Anelse af, hvor uhyre nær Faren hang over den ham saa kære Veninde, han skrev dem til. Ogsaa sagde mig hendes omhyggelige Oppasserinde, at hun om Eftermiddagen, da Brandis besøgte hende, og da megen Tale faldt hende besværlig, med sit himmelske varme Hjertes overordentlige Livlighed, der ikke slukkedes eller engang kølnedes i Døden, havde udtrykt ham sit Hjertes fyrige Tak ved at vise ham Brevet og med en overordentlig Vennessalighed adskillige Gange kysse paa Fingeren til ham — hvad jeg i alle de Aar, vi har kendt hinanden, aldrig mindes at have set hende gøre til nogen dødelig, smaa Børn, som hun legede med og kælede for, undtagen.«

At Brandis ikke havde ment det helt saa slemt med sin pessimistiske Bemærkning til Kamma Rahbek om, at han godt kunde undvære Omgan-

gen med andre Mennesker, viser den Kendsgerning, at han alligevel satte Pris paa at have selskabelig Omgang med passende Maade og af Naturen netop havde gode Gaver dertil. Han gav ogsaa dette Udtryk i en Artikel, som han i 1823 skrev paa Dansk til Udgifveren af et nybegyndt Blad »*Nye Hygæa*³²⁾), som vilde optage fra forskellige Sider indsendte populært skrevne Artikler af almenmenneskelig Art. I sin Egenskab af »en ældre Litterator« giver han nogle gode Raad og skriver bl. a.: »enhver Lærd, Dommer, Gejstlig eller Købmand gaar i Fare for at blive eensidige, naar de bortfjerner sig fra at bytte Ideer med andre Mennesker, bortfjerner sig fra det selskabelige Liv, hvor der er Personer af forskellig Kald og Indsigt. — Det er gavnligt med det selskabelige Livs vekselsidige Opmuntringer.« —

Brandis var en Mand med meget omfattende Interesser, ogsaa udenfor Lægevidenskab; han kunde med Rette vedkende sig det gamle, klassiske Ord: »Homo sum, nihil humani a me alienum puto«. (Jeg er et Menneske, intet menneskeligt, mener jeg, er mig fremmed.) Et godt Vidnesbyrd herom finder man i den af ham i 1825 udgivne Bog »*Über humanes Leben*« (335 Sider). Ogsaa dette Skrift vakte ligesom de tidligere megen Opmærksomhed. I et Brev³³⁾ til Lektor Peder Hjort ved Sorø Akademi skrev Forfatterinden Fru Louise Hegermann-Lindenkrone i Juni samme Aar: »Har De set noget til en Bog af Brandis, som ikke (mere) er til at faa, men hvori alle mulige Ting skal staa?« — Dette sidste Udtryk var naturligvis ment som en spøgefuld Overdrivelse af Brevskriverinden, men selve Bogens vidt omspændende Indhold viser i ethvert Fald, at Brandis med sin forbausende omfattende Belæsthed formaaede at behandle Emner, der uden Lægevidenskab og Biologi angik Geologi, Historie, Geografi, Religion, Filosofi og Samfundskundskab. Professor C. V. Hufeland (1762—1836) skrev i sin »Journal« 1825 i en længere Recension over denne Bog: »Hvem egnede sig vel bedre til at affatte dette Skrift end den, der forener et grundigt omfattende Naturstudium, mangeaarig Iagttagelse af Mennesker i alle Forhold, Rigdom af Videnskab med Aandens Dybde, filosofisk Skarpsind og i udpræget Grad ægte Humanitet.« — At Brandis i dette Skrift behandler en Mangfoldighed af Emner, vil man forstaa, naar man erfarer, at han foran i Bogen til Orientering for Læserne har givet en detailleret Indholdsfortegnelse, der tæller ikke mindre end 10 Sider, desuden et grundig gennemført Navne- og Sagregister paa 11 Sider og i Slutningen af Skriftet 12 statistiske Tabeller med Sammenligninger mellem Samfundsforholdene i Frankrig, Storbritannien, Preussen og Danmark. I Bogens Kapitler behandler han *Livet* i dets forskellige Former, *Sprogene*, *Gudsdyrkelse*, *Stat*, *Familie* og *Videnskab*. Han omtaler først i Korthed *Livet* hos Planter og Dyr, men fremhæver derefter Menneskets absolute

Ophøjethed gennem Sjælens Evne til at træde i Forbindelse med Aandslivet, som det ytrer sig i Sproget, Kunst og Poesi, Videnskab og Gudsdyrkelse. Brandis skriver, at i den menneskelige Natur ligger der en Trang til at tænke over Tingenes Sammenhæng, og om ikke tydeligt at erkende denne, dog at ane den — en Anelse ogsaa om den sidste Aarsag til alle Ting, som ikke er underkastet Begrænsning — det er Gud, som ikke bliver mere begribelig gennem Definitioner eller bevist gennem logiske Beviser, men som er det sidste og højeste Maal, til hvilket den menneskelige Livs- virksomhed stræber op, og hvortil vor hele Kærlighed bøjer sig —. Derfor baade begynder og slutter Brandis Kapitlet om »Gudsdyrkelse« med det samme Citat fra Kirkefaderen Augustin: *Nec colitur Ille nisi amando.* (Gud dyrkes alene ved, at man elsker ham.) I det samme Kapitel omtaler Brandis først de lavere Former for Gudsdyrkelse førend Kristendommen. Han bekender sig selv som luthersk Kristen med en fast Tro paa Guds- mennesket Kristus som Verdens Frelser overfor Egoismen i Menneske- slægten. »Kristus lærte den hele Menneskehed, gennem den uimodstaa- lige Kraft i Foreningen af Ord og Gerning, det ophøjede Begreb om Gud og Indholdet af alle Bud: Elsk Gud over alle Ting og din Næste som dig selv.« — »Kristi Rige var ikke af denne Verden« (laa ikke i det be- grænsede, forgængelige). Han stillede et Barn frem foran sine Disciple. Og for Fremtiden efter Døden gav han bestemte faste Forhaabninger! Det aandelige, absolute er uforgængeligt, kun det jordiske er forgænge- ligt; derfor kaldte han Synden, det egoistiske, dyriske for Død, Livet i Gud Salighed: Jeg er Opstandelsen og Livet, hver der tror paa mig, skal leve. Salige er de, som ikke ser, og dog tror.« — I Kapitlet om »Stat« giver Brandis en Oversigt over Folkesamfundenes Styrelse og Folkenes Erhverv igennem Tiderne. Han skildrer en Idealstat med Retfærdighed og Humanit- et. Det gælder om, at den humane Aand leder alle Regeringer, og det vil ske, jo mere Nationen selv er human, ja »der findes i hele Menneske- hedens Historie Beviser nok for, at kun Retfærdighed, uden Hensyn til øjeblikkelige enkelte Fordele, kan gøre Staten lykkelig og stor. — Man maa haabe, at det Blod, som er udgydt i de sidste tredive Aar, ikke maa være forgæves udgydt for Menneskeheden. — Det højeste Ideal for For- haabningerne turde være: at man engang maa se i samme Grad ned paa denne Kamp om Ligevægten i Europa, som man nu ser ned paa Kampen om den ligelige Fordeling af Agre og Formue.« I Kapitlet om »Familie« udtaler Brandis sig om Familielivet hos primitive Folk og hos civiliserede, om Hjemmet, Børneopdragelsen, men især om selve Ægteskabet, »den vigtigste menneskelige Pagt, som følgelig maa indgaas med religiøs Høj- tidelighed; der er ingen menneskelig Handling mere guddommelig end

Ægteskabet!« — »Gudsdyrkelse, Stat, Familie og Videnskab er nødvendige Betingelser for det humane Livs Fortsættelse (Mennesker skal ikke opdrages som menneskelignende Dyr), og alle Love maa stræbe efter at bevare Ægteskabet i dets naturligsmenneskelige Forhold helligt og ukrænket.« I Kapitlet om »Videnskab« giver Brandis en Oversigt over Videnskabens Stilling gennem Tiderne i Østens og Vestens Lande, idet han begynder med Aristoteles' Ord: »Af Naturen stræber alle Mennesker efter Indsigt.« Brandis omtaler de forskellige Videnskaber med personlig Respekt og Kærlighed, men ender med det, han kalder »det store og vigtige Spørgsmaal: Hvilket er Styret overfor dette Hav af Lære? — Der er en stadig Trang til at løse Spørgsmaal, til at adskille Aarsag og Virkning fra hinanden og derved komme til en klar Betragtning af det hele. — Det begribelige maa være begrænset. — Mennesket kan ikke lære at begribe den guddommelige Aabenbaring, det ubegrænsede, uforanderlige, allestedsnærværende og almægtige.« — I Bogens sidste Kapitel om »*Det vegetative, animalske og humane Livs Vekselytringer*« giver Brandis baade som Læge og Filosof en Betragtning af Menneskets Liv i dets Sundheds Tilstand og i Sygdom (med en Advarsel imod Charlatan=Magnetisører). Han fremhæver i dette Kapitel stærkt Menneskets fri Vilje, der skal opdrages til at bøje sig for de guddommelige og menneskelige Loves: »Du skal ikke. — Du skal!« Sit Forord til denne interessante Bog slutter Brandis med at udtale, at han har ikke indladt sig paa Sammenligninger med andre lærde Anskuelse, men »jeg har kun udtalt min Overbevisning saa tydeligt som muligt, har omhyggeligt henvist til mine Kilder, og jeg haaber derfor at faa den Løn, at ingen filosofisk Skole, ingen religiøs Sekt og intet politisk Parti vil tælle mig med som begejstret Medlem. Min hele Bestræbelse er at tale som Menneske til Mennesker.« — Og vilde man til Slut spørge: Hvordan finder vi da ud af, hvad der bør være den rette Ariadnetraad for os igennem Menneskelivets vildsomme Labyrinth? — saa har den gamle erfarne Livlæge tydeligt givet Svaret derpaa i det Motto, som han har sat foran hele Bogen, Ordet fra Ny Testamente om Kærligheden som det største af alt i Menneskelivet (1. Korinther Brev 13, 1): »Taler jeg med Menneskers og med Engles Tunger, men ikke har Kærlighed, da er jeg bleven et lydende Malm eller en klingende Bjælde.«

I Aarene 1830—35 havde Brandis som sin Amanuensis en Slægtning, Læge *F. H. C. Metze*, der i 1833 tog Doktorgraden i Medicin i Kiel; han var født i Hildesheim 1808 og praktiserede i København, hvor han døde 1886 som ugift.

Som praktiserende Læge havde Brandis stor Omsorg for de Syge, ikke blot i legemlig Henseende, men ogsaa i sjælelig, og han følte Trang til i

sine Skrifter at meddele andre om sine Iagttagelser ved Menneskers Dødslejer; han har saaledes i sin »Pathologie« et helt Kapitel om »ophøjet aandeligt Liv foran Døden«, hvori han bl. a. omtaler en døende Yngling, der »skiltes fra sine Kære ligesom et allerede forklaret Væsen. — Den paa denne Maade døende maa for os synes som et forklaret Væsen fra højere Sfærer, fordi alle jordiske Tendenser allerede er ophørte at leve i ham.«

1831 udgav Brandis »Über den Unterschied zwischen epidemischen und ansteckenden Fiebern« (75 S.) og i 1833 »Erfahrungen über die Anwendung der Kälte in Krankheiten« (116 S.). Aar 1834 udsendte han I Del af »Nosologie und Therapie der Cachexien«, efterfulgt i 1839 af II Del (ialt 382 Sider). Paa egen Bekostning udgav han 1836 Bogen »Über Leben und Polarität« (94 S.), og Prof. Pfaff skrev³⁴) i den Anledning om Brandis: »Naar en Mand i vor Tid vover at svømme imod Strømmen, saa synes hans Skæbne bestemt — men anderledes naar den Mand er Forfatteren til »Über die Lebenskraft«, »Über die Metastasen«, »Über psychische Heilmittel und Magnetismus«!«

En af Brandis' Efterfølgere som Brøndlæge i Driburg, Medicinalraad i Osnabrück Dr. A. T. Brück, skrev i »Balneologische Zeitung« 1856³⁵) om et længere Besøg hos ham i København: »Uforglemmelig er for mig 26. August 1827, da Brandis traadte mig i Møde i det storartede Drivhus til hans Landsted »Valhøj«, og efter mit Ophold hos ham i nogen Tid fremkom han med denne hjertelige Indbydelse: »Min unge Ven — De forbliver her i Huset i Vinter som min Gæst. De skal fortælle mig noget nyt, og jeg vil fortælle Dem noget gammelt. Ingen Indvendinger! De kan være mig til Nytte, hjælpe mig med mine »Cachexien« — basta!« — Naar han var utilpas, betroede han mig at besøge sine Patienter. — Som Enkemand havde han giftet sig med en Dame fra Vestindien, hun fødte ham to Børn og plejede ham med kærlig Ærefrygt lige til hans Død. Saaledes glædede den stærke Gubbe sig over at være omgivet af en fornyet Livskreds, medens de ældste Børn for en Del allerede havde stiftet egne Familier.« Som dagligt Medlem af Familiekredsen lærte Dr. Brück sin venlige Vært at kende paa nærmeste Hold, og han har skrevet om sine Indtryk af Brandis' Person og Liv, om hans store Kærlighed til levende Planter, om hans Syn paa Lægegerningen og om de mange gode Timer med Samtaler om videnskabelige Emner i Studerekamret imellem Reolerne med hans kære gamle græske og latinske Klassikere foruden den nyere Litteratur, særlig den engelske. Dr. Brück fortæller ogsaa om den hyggelige Familiekreds, hvor Munterheden dominerede, særlig ved det store, gæstfri Middagsbord med den gode Rhinskvind. Om Aftenen holdt Brandis af at sidde med sin kære Merskumspibe og spille et Parti Whist med Ven-

ner eller glæde sig over at høre smukke Sange til Klavermusik. Gennem de følgende Aar vedblev Dr. Brück at staa i Brevveksling med den gamle Livlæge, som endog fra sit sidste Sygeleje sendte Vennen et Afskedsbrev. »Han skal endnu have et Brev!« — det var den dødssyge Mands bestemte Vilje trods Anstrengelsen derved — han var inde under »det kategoriske Imperativ« som Livets Parole til det sidste.

I Anledning af at Brandis 74 Aar gammel kunde fejre sit *50 Aars Jubilæum* som Doctor medicinæ, udnævntes han ^{15/3} 1836 til Kommandør af Dannebrog. Paa Jubilæumsdagen 10. April 1836 modtog han fra Københavns Universitet Jubeldiplom som Doctor medicinae in honorem og Æresdiplom som Doctor philosophiae. Fra Göttingen Universitet kom ligeledes et Jubeldiplom, og Kiels Universitet sendte ham baade et Diplom som Doctor medicinae in honorem og en latinsk Hyldingskrivelse »Epistola gratulatoria«, hvori han hyldedes som Læge, Videnskabsmand og Skribent for sin Genialitet og Originalitet. Fra det danske Kongehus kom smukke Gaver, og Gehejmestatsminister Grev A. V. Moltke overrakte ham i sit eget og mange andre Venners Navne en kostbar, meget smuk Sølvpokal, smykket med Hygæas Billede, efter Tegning af H. V. Bissen og udført af Hofguldsmed J. B. Dalhoff. Jubilaren lod trykke følgende Takkedigt til alle Giverne:

Jahre lehrt Gregor uns zählen,
Doch bestimmt er nicht den Werth;
Den muss jeder selbst sich wählen,
Wie's das Schicksal ihm bescheert.

Goldner Thaler grosse Haufen,
Kann man freudelachend zählen;
Freud und Leid dafür erkaufen,
Oder neidisch für sich hehlen.

Gold lässt der Beherrscher wägen,
Nach Karathen und nach Assen;
Bild und Innschrift darauf prägen,
Jeder muss es gelten lassen.

Türksche Beutel, Stüverpfunde,
Gleichen mehr dem Werth der Jahre!
Jeden Tag und jede Stunde
Prägt der Mann an seiner Waare.

Geitzig will die Zeit sie schätzen,
Ordnet sie in Beutel, Pfunde,
Will Gewicht auf jedes setzen
Und verbirgt's in tiefen Grunde.

Zählt nicht Freunde heut die Beutel
Lasst der Zeit ihr Markgewicht.
Flechdet um den grauen Scheitel
Mir den Kranz Vergissmeinnicht!

Liebe lebt in jeder Ranke
Die mein graues Haupt dann ziert
Und mit tief gerührten Danke
Weiss ich: *sie hat mich geführt!*

Brandis vedligeholdt ogsaa op i Alderdommen sin flittige Brevveksling saavel med sin store, vidt spredte Familie som med Vennekredsen, Baronesse von Loewenstern, f. Schimmelmänn, og mange andre. Da hans Svingerson, Marie Brandis' Forlovede, Læge *Martin Reimers* i Gram, i 1839

meine Ehre, die ich so gerne in die Hände aller Vornehmten überlassen möchte. Ich bin
in dem Glauben, die Herrlichkeit der Wissenschaft wird durch die Förderung der
4. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die
2. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die
Ich bin so sehr an dem Glauben, die Herrlichkeit der Wissenschaft wird durch die Förderung der
4. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die
2. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die

Dieser Punkt in der Sache ist sehr wichtig, in sich zu verstehen, und
in dem Glauben, die Herrlichkeit der Wissenschaft wird durch die Förderung der
4. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die
2. Klasse der Gelehrten, die ich ihnen so gerne überlassen möchte, und die

Dr. Reimers
1843

Dr. Reimers
Dr. Reimers

Del af et Brev til Datteren Marie Reimers. (De første Ord: »Mein Walhøj ist ein Paradies.«)

tog Doktorgraden i Medicin, hilste den gamle Jubelroding ham med et muntert, akademisk Velkomstbrev³⁶⁾, der begyndte med Ordene:

»Dignus est intrare in nostro docto corpore!! (Han er værdig til at indtræde i vor lærde Stand) — das sage ich mit herzlichher Ueberzeugung als der Decanus facultatis in Molières Malade imaginaire.« — Han ønsker Dr. Reimers den Fremgang, at »Gud vil give ham Kraft og Selvstændighed i Anvendelsen af den rige Skat af Værktøj, som Lægen behøver i de individuelle Tilfælde«, og han indskyder i Brevet den frejdige Bemærkning: »Jeg lod mig gerne endnu engang eksaminere i Kiel!« — I et Brev til Datteren i Gram, efter at hun er bleven gift med Dr. Reimers, skriver han til Slut: »Hils Din perpetuus mobile medicus fra mig.«

Selvom Alderdommen vel nok efterhaanden prægede Brandis' ydre Skikkelse, bevarede han Sindet ungt og livligt. Han skrev i et lille Vers under sit Billede:

»Nicht veraltet ist der alte. — Jede Runzel, jede Falte schrieb die Zeit in ihren Grillen — wider des Besitzers Willen oft mit harter Hand — an die aussere Wand.«

Ogsaa Børnebørnene fik opmuntrende Breve fra den flittigt skrivende Bedstefader i København. Som et Eksempel derpaa kan meddeles hans Brev af 16. Marts 1838³⁷⁾ til en Datterdatter i Kiel, formodentlig i Anled-

ning af hendes Konfirmation: »An meine liebe Grosstochter Dorothea Brandis, Kiel. —

Eine für meine liebe Familie nicht unwichtige Zeitperiode veranlasst mich auch an meine liebe Dore zu denken und sie zu bitten, das beikomende als ein Andenken dieser Periode anzunehmen. Ich habe übermorgen d. 18ten 75 Jahre vollendet, mit manchen harten Kampf und manche Freuden, bin aber immer mehr überzeugt: dasz Liebe zu Gott, den Inbegriff alles Guten und Edlen, und zu den Nächsten der Inbegriff aller Gebote die Wegleitung zu wahren innerer Glückseligkeit ist. Gemeinschaftlich haben wir den tiefen Schmerz erfahren, dasz der Tod die innigsten Bande trennen kann; mit Ergebung in die höhere Leitung tröstet uns auch dieses Gebot, die Abgeschiedenen sind nur in der Zeit von uns getrennt, wir lieben sie und ihr Andenken desto inniger! Du beginnst nun in der Welt selbständig zu sein. Erinnere Dich Deines Grossvaters in diesem Sinne stets, der Dir in diesem Augenblick das herzlichste aus seiner Erfahrung sagt. Du wirst stets eine der nächsten meiner nächsten bleiben.

Dein D. Brandis.

I de 35 Aar Brandis boede i København, havde han Bopæl forskellige Steder efterhaanden, i Kronprinsessegade, Bredgade 190 (nu 13) og i de sidste Aar Amaliegade 153 (nu 33). Om Sommeren var han paa en Maade Nabo til Rahbeks, da han i 1811 i Valby lod bygge en statelig Villa i to Etager med store engelske Opskydningsvinduer. Der er i Slægten bevaret et latinsk Digt³⁸), hvori Brandis priser Villa »Valhøj«s Herlighed med den store, skyggefulde Have, der strakte sig helt ned til Valby Kro. I et Gæstekammer paa Kvisten boede en Tid Maleren *J. Th. Lundbye* (1818—1848), og derfra malede han den skønne Udsigt mod Kallebodstrand; af Landstedets prægtige Paafugle lavede han ogsaa nogle Tegninger, som han siden anvendte som Illustrationer til Kaalunds Fabler. Brandis' yngste Søn *Dietrich* havde sluttet et varmt og varigt Venskab med de tre Malere *Lorenz Frölich* (1820—1908), *Th. Læssøe* (1816—1878) og *J. Th. Lundbye*. I F. Hendriksens Bog om Frölich findes gengivet et meget smukt Brev³⁹) fra Dietrich Brandis til Vennen Frölich i München, og et af Frölichs Breve⁴⁰) fra Dresden begynder saaledes: »Kære Venner! (Brandis, Lundbye, Læssøe eller hvem af mine Venner, der har Lyst til saadanne Drømmerier). Hvor er Livet saa uendeligt mangfoldigt, og uden Kærlighed dog tomt.« — Inden Frölichs Udenlandsrejse havde Livlæge Brandis i Begyndelsen af 1839 overdraget den unge Kunstner den Opgave at dekorere »Valhøj«s Spisestue med allegoriske Billeder i Træpanelets 77 Felter. Frölich har selv skrevet i sine Erindringer⁴¹) om dette opmuntrende Ungdoms-

arbejde: »Conferensraad Brandis, hvis yngste Søn var min Barndomsven, fik den Idé at lade mig dekorere sin Spisestue ude paa sit Landsted »Valhøj«. Lundbye besøgte mig stundom under det glade Drømmeliv, jeg førte ude i Villaen, hvor jeg var ene Beboer, saasom det var om Vinteren.« Lundbye hjalp sin Ven med enkelte af Panelfelterne og fremstillede i et Felt⁴²) en lille samtalende Vennegruppe: Frölich, der forklarer Arbejdet for Læssøe og Lundbye selv. Da Livlægens Datter Marie i 1842 skulde have Bryllup med Læge *Martin Reimers* i Gram, malede Lundbye paa Bestilling som Faderens Bryllupsgave til Datteren det meget smukke Maleri af Barndomshjemmet »Valhøj«⁴³), hvor man ser den gamle Livlæge sidde ved det aabne Vindue i sit Studereværelse. Som gammel Doktorenke i København havde nævnte Datter Marie staaende paa Piedestaler i Spisestuen som en kær Arv efter Faderen de to smukke, meterhøje Gibsfigurer⁴⁴) (Drengen, der bærer en Bibel, og Pigen, der beder), og da en Dag en gammel Ven af den afdøde Livlæge, en tilrejsende tysk Doktor, kom paa Besøg hos hende, udbød han ved Synet af de to skønne Figurer i Begejstring og tydelig Gensynsglæde: »Ah! -- »Valhøj«!«; de mindede ham straks om gamle Brandis og hans hyggelige Sommerhjem ude i Valby.

Af Brandis' ni Børn blev de seks ældste siden bosiddende i Tyskland, medens de tre yngste, Marie Reimers og de to ugifte, Henriette og Dietrich, forblev i Danmark. *Dietrich Brandis* (1821—1849) blev cand. jur. og ansat som Privatsekretær hos Admiral Hans Birch Dahlerup (1790—1872), som i sin Bog »Mit Livs Begivenheder«⁴⁵) omtaler den unge Lægesøn som en rolig og kæk Mand paa Togterne, med en varm Kærlighed til sit Fædreland Danmark; »han græd af Sorg og Forbitrelse over Tabet af Linjeskibet »Chr. d. 8nde« og Fregatten »Gefion« — og senere »græd han af Glæde og Stolthed over Slaget ved Fredericia«. Paa Togtet med Admiral Dahlerup blev Dietrich Brandis syg i Triest, døde og blev begravet i denne By ^{30/6} 1849, kun godt 28 Aar gammel, og Admiralen skrev i sine Erindringer: »Dette Dødsfald gjorde mig ondt for den stakkels Moders Skyld, hvis eneste Søn han var, men hans Helbred var svagt ligefra Begyndelsen, og han vilde neppe have undgaaet at blive bortrevet af Cholera.«

Den ugifte Datter *Juliane Henriette Brandis* (1819—1874) forblev efter Faderens Død i 1845 boende hos Moderen til dennes Død 1865, og hun levede derefter helt alene en meget beskeden Tilværelse ved Hjælp af Informationer og lidt Klosterhjælp fra Gisselfeld; hun udgav som dansk Forfatterinde nogle Fortællinger (»Triumf« 1870, »Lys og Skygge« 1871 og »Gamle Jomfru Trægaards Erindringer, optegnede af hende selv« 1874). *H. C. Andersen* omtaler hende med Sympati i nogle Breve⁴⁶) til Fru Henriette Collin, skrevne paa Basnæs, hvor de to ensomme Skriben-

ter, Andersen og Henriette Brandis, ofte mødtes som Husets Feriegæster. Andersen skriver: »Frk. Brandis er indtruffen til Basnæs, hun er en prægtig, ældre Pige. De ynder ikke hendes Bog, hun betog dem ikke med »Triumf«, maaske hun skriver en ny Bog, der tager Dem med »Trumf« — dette er altid et Ordspil.« Blandt de mange Forfattere, der omtaler Livslæge Brandis i deres Skrifter, er ogsaa Digteren *H. P. Holst*, der i sine selvbiografiske Digte »Fra min Ungdom«⁴⁷⁾ har et fornøjeligt Skæmte digt om Brandis »den gamle Herre, der, siger man, er skarpsynet som faa og vittig som endnu færre.«

Brandis var gaet ind i den for mange Mennesker saa vanskelige Alderdomstid, hvorom man har de to stik modsatte Ordsprog: »Som man ældes, saa arges man« eller »Jo hvidere, des blidere«. Med Brandis' viljestærke Karakter og koleriske Temperament skulde han vel nærmest have Tilbøjelighed til den førstnævnte Mulighed, at blive vranten og mere vanskelig for Omgivelserne i Hjemmet, men det gik modsat, fordi Kærnen i hans Væsen, Kærligheden, bestod Alderdomsprøven, ogsaa da Lidelse og Svaghed hjemsøgte ham. Derom har en Brodersøn givet Vidnesbyrd. Det var Kateket ved Frederikskirken (nu Christianskirken) paa Kristianshavn *Christian W. Th. D. Brandis* (1810—1878), der har skrevet om sin Farbroders sidste Levetid: »Han blev som ældre Mand stedse mildere og elskeligere og var meget taknemlig overfor dem, der besøgte ham, og selv var han saa trofast til at skrive Vennebreve, saalænge han for Sygdommen formaaede det. Han følte paa Sygelejet Glæde ved at høre Oplæsning eller smukke Sange.«

Den hjemmeværende, ugifte Datter *Henriette* skrev i et Brev⁴⁸⁾ til Søsteren, Fru *Marie Reimers* i Gram, om Faderens milde, stille Død:

Min elskede Søster.

Nu er den sidste Strid fuldbragt, og vor Elskede har Fred. I Nat Kl. 12 $\frac{1}{4}$ var det forbi uden Smerte og uden et Træk eller Rykning, sagtere og langsommere blev Aandedrættet, til det standsede, og som han har ligget de sidste Timer urørlig, saa ligger han endnu. — De sidste Timer fra 8 talte han ikke uden at sige Ja, eller naar Moder spurgte ham, om han vilde drikke, men om Eftermiddagen talte han, ikke sammenhængende, dog saaledes, at man godt kunde følge hans Tankegang, som stadig drejede sig om »Valhøj«; han kunde ikke afse Moder, men havde hende i Haanden bestandig, og hans sidste Bevægelse var med Magt at trække hendes Hænder til sin Mund — derefter talte han ikke mere. Alle vore nærmeste Venner har været inde hos ham, og han havde et Afskedsord til hver og en Velsignelse. Tante L. var inde i Søndags Aftes, og saa sagde han:

»Solch ein Händedruck ist mehr wert als alle Mixturen. Gott segne Sie.« — Til Fru Gottschalk sagde han: »Gott lasse Ihnen Freude finden an ihren Kindern.« — Til mig sagde han for et Par Aftener siden: »Liebt euch alle untereinander.« De sidste Dage talte han ikke uden til Moder. — I Gaar Aftes, da jeg kyssede hans Haand, sagde han: »Adieu, Hinni!« Paa Lørdag, tænker vi, kommer han til sin sidste Hvile. Naar Julius rejser hjem, kommer han sandsynligvis til Dig. — Farvel for i Dag. — Vor Fader i Himlen lade Dig finde Fred og Trøst, hvor vi alle skulle søge den, og ingen søger forgæves. Hils Reimers fra Moder og os alle. Snart skal du høre udførligere

fra din tro *Henny*.

Brandis døde 29. April 1845 netop ved Midnatstid. Det gik altsaa i Opfyldelse det Spaadomsord, som han paa Sygelejet havde sagt til Oehlschläger⁴⁹), idet han mindedes, at en Apoteker N. N. havde paa-
 staaet, at de fleste Mennesker døde henimod Midnat, og »nu faar den Karl dog ogsaa Ret, hvad mig angaar, thi jeg vil ogsaa dø ungefær mellem 11 og 12«. — I Hjemmet holdt Sønnen Pastor *Julius H. C. Brandis* (1807—1891) fra Neumünster en Mindetale⁵⁰) over Faderen, hvori han blandt andet sagde om den Afdøde: »Han søgte Klarhed og Vished — og med altid ny og levende Higen efter Sandheden arbejdede hans kraftige Aand til det sidste for i Erkendelsens Lys at skue det Evige i Alt og Alt i det Evige. Vilde vi sige, hvad det var, der gjorde ham til det, han var, da var det noget højere end baade Erfaring og Erkendelse, thi ogsaa i hans Liv traadte det os saa aabenbart i Møde, hvad Skriften siger, at »et Menneske kan slet intet tage, uden det bliver givet ham fra Himlen« — deraf hans store Sikkerhed og Ro. Han var en Læge med Myndighed. Hans hele Personlighed, hans Fremtræden, hans Blik, hans Stemme afprægede dette hans inderste Væsen. Hvor mange var de ikke, som i Sygdom og i Lidelse forventede ham som det Guds Redskab, der skulde bringe dem Lindring og Hjælp, hvor mange udrev han ikke af Dødens Arme. Hans Løn var manges Tillid, og i den Mindekrans, som Erindringen fletter om ham, deltager de mange, fra den ædle Dronning af, hvem han fulgte tro gennem Aarenes lange Række, indtil den ubekendte, hvis Hjælper og Velgører han var. — Nu var han bleven træt af den lange Vej; saa mange af hans Kære var gaaede forud for ham. Og vi vil takke Gud, at han lod ham gaa rolig bort. Han vidste, at Døden nærmede sig, han vilde ikke skuffe sig selv. I stille Tanker biede han paa Timen, som skulde komme. Da samlede hans stærke Aand endnu engang al sin Kraft, ikke for atter at vende tilbage til Verden og den jordiske Gerning, men for at

vende sig til Guds Naade, for at annamme hans Fred. Han begærede at deltage sammen med sine Kære i den hellige Nadvere, og her paa dette Sted, hvor nu hans Kiste staar, var et Bedekammer, og vi saa ham bøje det hvide Hoved og folde de matte Hænder, og vi hørte Andagtsens fromme Ord fra hans Læber: »Gud forlader mig ikke!« — Gud forlod ham visselig ikke, og Gud vil ikke forlade dem, som bliver tilbage efter ham. Det er ved hans Bortgang en dyrebar Erindring, at de have været forenede om at pleje og opmuntre ham. Den Stemme, han kendte til det sidste, var hans kærlige Hustrus. Endnu engang samledes hans Kære i det fædrene Hjem, de stod om hans Leje, da han lukkede sine Øjne, de velsignede ham i Døden; de takker Gud, at han har givet dem det milde, beroligende Indtryk af hans Bortgang. Saa vil vi følge ham til Graven, og med ham følger et kærligt Farvel fra Hustru og Børn, Slægt og Venner, et Farvel i Jesu Navn! Amen!« — Brandis blev begravet paa Assisstenskirkegaarden. —

Paa sin lange Løbebane modtog Livlæge Brandis mange Udnævnelser og Æresbevisninger. Han var ^{28/1} 1809 bleven Ridder af Dbg., ^{20/1} 1811 Etatsraad, ^{25/5} 1826 Dannebrogsmænd, ^{1/11} 1828 Konferensraad og ^{15/3} 1836 Kommandør af Dannebrog.

Den inderste Stræben i Brandis' Liv var at følge det ham betroede Kald at være baade Læge og Videnskabsmand, stadig at søge at udfinde de rette Lægemidler og særlige Kure til at hjælpe de mest alvorligt angrebne Syge. Brandis var ikke et Menneske som Folk er flest, en meget original Personlighed, men han var samtidig en harmonisk Natur, der i sig forenede en skarp Forstand, en kraftig Vilje og en hjertelig Følelse, ligesom han ogsaa baade ejede dyb, kristelig Alvor og et godt Humør, ja, til Tider en sprudlende Vittighed, og hans stærkt udprægede videnskabelige Interesse, som han bekendtgjorde i de mange grundige Lægeskrifter, var forenet med en stor praktisk Dygtighed som den erfarne, kyndige Læge, ofte de lidende Menneskers sidste Haab og Trøst.

Hermed er Hovedtrækkene i Oldefader Joachim Dietrich Brandis' Saga berettet for Efterslægten!

Brandis har efterladt sig en talrig Efterslægt baade i hans Fødeland Tyskland og i Danmark. I Tyskland har hans Efterslægt og andre Slægter Brandis sluttet sig sammen i en Forening med Medlemslister og et fælles Blad »Brandis'scher Familienband«, der meddeler gammelt og nyt af Interesse for Slægten og sætter Medlemmerne Stævne til en aarlig

»Familiedag«. I Slægtens gamle Stamsæde Hildesheim findes et Familie-Arkiv med Katalog over Slægtens Billeder, Diplomer, Skrifter m. m. I Arkivet findes bl. a. 19 Æresdiplomer for Livlæge Brandis.

Da der i Danmark for Tiden ikke findes gifte Personer med selve Slægtsnavnet Brandis, kan det tænkes, at dette Familienavn muligvis vil uddø her i Landet, men Slægten selv vil fortsætte sit Liv ogsaa her i Danmark gennem Brandis' Efterkommere med danske Familienavne: Reimers, Grove-Rasmussen, Bennetzen, Vilandt og andre, som nævnes her paa de følgende Blade i Mindeskriftet, og vi vil være enige om at haabe, at alt det ædleste aandelige Arvegods i de gamle henfarne Slægter maa gaa videre til Velsignelse for alle de kommende Generationer!

Som dybest Brønd gi'r altid klare Vand,
 og lifligst Drik fra dunkle Væld udrinder,
 saa styrkes Slægtens Marv hos Barn og Mand
 ved Folkets Arv af dybe, stærke Minder.
 Din egen Dag er kort, men Slægtens lang;
 læg Øret ydmygt til dens Rod forneden:
 Aartusind toner op i Graad og Sang,
 mens Toppen suser imod Evigheden!

(Jeppe Aakjær.)

LIVLÆGE J. D. BRANDIS' SKRIFTER

1786. 10. April blev Brandis Dr. med. ved Göttingen Universitet paa Afhandlingen: »Commentatio de oleorum unguinosorum natura«.
1792. Anleitung zum Gebrauch des Driburges Bades und Brunnens. (225 Sider).
1795. Versuch über die Lebenskraft. (174 S.). Hannover.
1798. Versuch über die Metastasen. (232 S.). Hannover.
1803. Erfahrungen über die Wirkung der Eisenmittel im allgemeinen und des Driburger Wassers insbesondere. (258 S.). Hannover.
1808. Pathologie oder Lehre von den Affecten des lebenden Organismus. (575 S.). Hamburg.
1812. Om Industri og Midler til dens Befordring. (60 S.). Paa Dansk. København.
1813. I »Bibliotek for Læger«. Bd. 4. Side 1—26 »Om den Ditmarske Syge« — og S. 304 »Mindetaler over tre i eet Aar døde Læger i København«. (F. C. Winsløv. P. Scheel. S. Jacobi.) Paa Dansk.
1818. Ueber psychische Heilmittel und Magnetismus. (172 S.). København.
1823. Artikler paa Dansk i »Nye Hygæa«. Bd. I. S. 8—11. Til Udgifverne. — Ogsaa en meget spøgefuld Artikel med Titlen »Brev fra den kloge Kone« i det samme Nr. S. 37—49 tillægges Brandis.
1824. Artikel i A. S. Ørsteds »Juridisk Tidsskrift«. »Om den juridiske Bestemmelse af Afsindighed«. — Paa Dansk.
1825. Ueber humanes Leben. (335 S.). Schleswig.
1826. Artikel i Dr. N. Falcks »Statsbürgerliches Magazin«. 1826. Bd. 6. XXI. Side 644—59. »Vorschlag einer Societät zur Beforderung des Garnhandels«.
1831. Ueber den Unterschied zwischen epidemischen und ansteckenden Fiebern. (75 S.). København.
1833. Erfahrungen über die Anwendung der Kälte in Krankheiten. (116 S.). Berlin.
- 1834—1839. Nosologie und Therapie der Cachexien. (382 S.). Berlin.
1836. Ueber Leben und Polarität. (94 S.). Berlin.
1841. Om Husholdningen i Hospitaler i Almindelighed og i Frederiks Hospital i Særdeleshed. (30 S.). Paa Dansk. København.
- Foruden de nævnte originale Skrifter har Brandis foretaget Oversættelser til Tysk af mange lægevidenskabelige Skrifter.

I. D. BRANDIS,

der Arzeneikunde und Weltweisheit Doctor,

königl. dänischem Leibarzte, Conferenzrath, Commandeur vom Dannebrog und Dannebrogsmann, Direktor des königl. Friedrichshospitals; Correspondenten der königl. Akademie der Wissenschaften in Göttingen; Mitglieder der königl. dänischen Akademie der Wissenschaften in Kopenhagen und der königl. schwedischen Akademie der Wissenschaften in Stockholm; Ehrenmitglieder der königl. medizinischen Gesellschaft in Kopenhagen, der physikalisch-medizinischen Gesellschaft in Erlangen und des königl. preussischen medizinisch-chirurgischen Vereins in Berlin; Mitglieder der medizinisch-chirurgischen Gesellschaft in Berlin, der Gesellschaft der Aerzte in Stockholm, der linneischen Gesellschaft in Philadelphia, der italienischen Gesellschaft der Wissenschaften, Litteratur und Künste in Livorno.

Fra Titelbladet til: Ueber Leben und Polarität.

LIVLÆGE J. D. BRANDIS' EFTERSLÆGT

Brandis var gift tre Gange og havde Børn i hvert Ægteskab, 9 Børn ialt.

1. Ægteskab Aar 1787 ²⁵/₉ med Lægeenke *Juliane Schneck*er, født Linck. † 1790.
2. — Aar 1791 med *Henriette Vortmann*. † 1817.
3. — Aar 1818 ⁹/₅ med *Jane Markoe*. † 1865.

Børn og Børnebørn i første Ægteskab.

1787 ²⁵/₉ blev J. D. Brandis gift med Lucie Christine *Juliane Schneck*er, født Linck, Enke efter Dr. med. Johan Ernst Daniel Schneck; hun var født 1767, døde ¹⁵/₃ 1790 i Driburg, Datter af Pastor August Heinrich Linck i Hildesheim og Hustru Marie Sophie Elisabeth v. Wulffen. — I dette Ægteskab 2 Børn (jfr. I—II).

I. *Juliane Sophie Christine Brandis*, f. i Hildesheim ⁹/₇ 1788, † i Kiel ³/₆ 1881. Gift ²⁶/₄ 1807 med Farbroderen Karl Friedrich *Georg Brandis*, f. i Hildesheim ⁹/₃ 1774. Cikoriefabrikant i Kiel, omkom ved Fabriksbrand i Kiel ³¹/₇ 1830 tilligemed Sønnen Carl. I Ægteskabet 7 Børn:

- 1) *Juliane Sophie Joachime Br.*, f. ²³/₃ 1808 i Kiel, † ⁹/₃ 1839 i Kiel.
- 2) *Christian Wilhelm Dietrich Br.* (jfr. 2 a), f. ²⁹/₄ 1810.
- 3) *Carl Dietrich Theodor Br.*, f. ²/₁₁ 1812, † ³¹/₇ 1830 ved Branden i Kiel.
- 4) *Franz Ludwig Dietrich Br.*, f. ²⁰/₉ 1814, † ¹⁴/₇ 1850 i Kiel.
- 5) *Ferdinand Christoph Theodor Br.*, f. ³/₉ 1816, † ²⁸/₁₁ 1855 i Altona. Dr. phil. Gymnasielærer i Altona.
- 6) *Johanne Dorothea Friederike Br.*, f. ³/₁ 1821, † 1912 i Kiel. Ugift.
- 7) *Friederich Carl Georg Br.*, f. ⁶/₆ 1829, † ⁷/₇ 1890 i Kiel. Boghandler i Kiel. Gift med Johanne Claudius, f. ¹²/₈ 1840, † i Kiel 1909.

Til 2) anføres: *Christian Wilhelm Dietrich Brandis*, f. ²⁹/₄ 1810, † ²²/₁₀ 1878 i Bergstedt ved Hamborg, Præst paa Christianshavn ved Frederiks-kirken 1839—1859, 1859—78 i Bergstedt ved Hamborg. Gift ⁶/₆ 1849 med *Angelique Ernestine Alexandrine Christiane Laurentse Reumert*, f. ¹⁰/₁₀ 1815 i København, † ¹⁶/₁₀ 1888 i Bergstedt. I Ægteskabet en Søn (2 a) *Carl-Georg Ludwig Dietrich Brandis*, f. ¹⁰/₄ 1855 i København, † ²⁹/₇ 1931 i Jena. Dr. phil. Bibliotekar, fra 1903 Direktør for Universitetsbiblioteket i Jena. Gift ⁴/₅ 1891 med Frieda Emilie Zinserling, f. ¹³/₁₂ 1866 i Weimar, † ²⁰/₇ 1931 i Jena. — 1 Datter: *Angelika Emilie Brandis*, f. ²⁶/₅ 1892 i Berlin, bor i København.

II. *Christian August Brandis*, f. ¹³/₂ 1790 i Hildesheim, † ²⁴/₇ 1867 i Bonn am Rhein. Professor i Filosofi og Filologi ved Bonns Universitet, skrev som sit Hovedværk »Geschichte der griechisch-römischen Philosophie«. Gift ²/₉ 1821 med *Dorothea Elisabeth Karoline Hausmann*, f. ²/₁₀ 1793 i Hannover, † ²³/₉ 1859 i Bonn. — 4 Sønner født i Bonn:

- 1) *Georg Ludwig Christian Dietrich Brandis*, f. ³¹/₃ 1824, † ²⁹/₅ 1907 i Bonn. Botaniker, »General-Superintendent of the Forrests« i Brit.-Indien, 1887

- ophøjet i den engelske Adelstand med Titlen »Sir«. Gift 1868 med Katharina Hasse, f. $^{19}/_6$ 1841 i Greisswald, † $^{14}/_{11}$ 1928 i Bonn. — 7 Børn:
- a) *Kathie* Br, f. i Simla i Brit.-Indien $^{22}/_9$ 1869, † i Richmond $^5/_5$ 1878.
 - b) *Joachim* Rudolf Dietrich Br, f. $^{20}/_3$ 1871 i Bonn. Dr. ing. Docent ved tekn. Højskole i Aachen, faldt i Krigen $^{26}/_8$ 1914 som Kaptajn i Reserven.
 - c) *Caroline* Agnes Br, Diakonisse, f. $^{18}/_3$ 1873 i Richmond, † $^{17}/_3$ 1924 i Königsfeld.
 - d) *Bernhard* Friedrich Br, f. $^{15}/_1$ 1875 i Dehra Doon (Brit. Ind.). Dr. jur., Reichsgerichtsrat i Leipzig, † $^{15}/_1$ 1935 i Leipzig. — Gift 1908 med *Maria* Elisabeth Böhncke, f. $^{25}/_6$ 1888 i Braunfels, bor i Königstein, Taunus. 2 Børn:
 - A) *Ilsabe* Viktoria Caroline Br, f. $^{25}/_8$ 1914 i Elberfeld.
 - B) Henning Joachim Br, f. $^{17}/_7$ 1916 i Elberfeld.
 - e) *Marie* Dorothea Br, f. i Simla (Brit. Ind.) 1877 — død 1879 paa Sørejse til England.
 - f) *Martin* Br, f. i Simla (Brit. Ind.) $^{29}/_8$ 1880, † 1898 som Student i Bonn.
 - g) *Rudolf* Johannes Br, f. i Bonn $^{26}/_3$ 1887, † $^{20}/_6$ 1910 som Musikstuderende i Bonn.
- 2) *Karl Julius Bernhard* Br, f. $^8/_7$ 1826 i Bonn, † $^{18}/_{12}$ 1911 i Godesberg am Rhein. Dr. med. »Geheime-Sanitätsrat« i Aachen, kendt Badelæge, skrev Afhandlinger om Syfilisbehandling. Gift 1855 med *Helene* Jung, f. $^{21}/_{11}$ 1830 i Bonn, † $^{24}/_5$ 1868 i Aachen. — 2 Sønner:
- a) *Johann* Karl Christian Eberhard Br, f. $^{19}/_{12}$ 1857 i Aachen. Dr. med. † $^9/_{11}$ 1890 i Strassburg.
 - b) *Rudolf Johannes* Br, f. $^9/_3$ 1861 i Aachen. Jurist. † 1919 i Leipzig.
- 3) *Carl* Gotthold *Johannes* Br., f. $^{14}/_{12}$ 1830 i Bonn, † $^8/_7$ 1873 i Linz. Dr. phil. Assyriolog (Kileindskrifter⁵¹), modtog i Bonn Doktorgraden af sin Fader Professorens egen Haand, 1857 Kabinetsskretær hos Dronning Augusta.
- 4) *Carl* Wilhelm Emil Br., f. $^7/_9$ 1833 i Bonn, † $^{22}/_5$ 1884 i Fulda. Gaardejer. Gift 1866 med *Emma* Albrecht, f. $^9/_3$ 1846, † $^{19}/_{12}$ 1915. — 4 Børn:
- a) *Emma* Therese Br, f. 1867 paa Oberleimbachshof, † $^5/_5$ 1930. Gift med *Julius* Grossenbach, Generalagent i Fulda.
 - b) *Anna* Emma Johanne Br, f. $^9/_5$ 1870 paa Gaarden, † $^{16}/_{11}$ 1936.
 - c) *Franz* Dietrich Bernhard Br, f. $^{22}/_2$ 1874 paa Gaarden, bor i Bielefeld. Dr. med. Medicinalrat. Gift 1903 med *Wilhelmine* Mühlhausen, f. $^7/_6$ 1874 i Kassel. — 2 Børn:
 - A) *Anna* Emma Caroline Hedwig Br, f. $^8/_4$ 1904 i Bielefeld.
 - B) *Bernhard* Carl August Gottfried Br, f. $^1/_{11}$ 1906 i Bielefeld. Gift 1934 med *Otti* Elbrecht, f. $^{13}/_3$ 1910. — 2 Børn:
 - B^I) *Hans* Dietrich Br, f. $^{20}/_9$ 1935 i Dresden.
 - B^{II}) *Helmuth* Manfred Br, f. $^{16}/_{11}$ 1938 i Dresden.

Børn og Børnebørn i Livlæge Brandis' andet Ægteskab.

1791 blev Livlægen gift med *Henriette* Wilhelmine *Vortmann*, f. 1770, † $^{12}/_{12}$ 1817 i København. Datter af Superintendent *Vortmann* i Hildesheim. — I dette andet Ægteskab 5 Børn (jfr. III—VII):

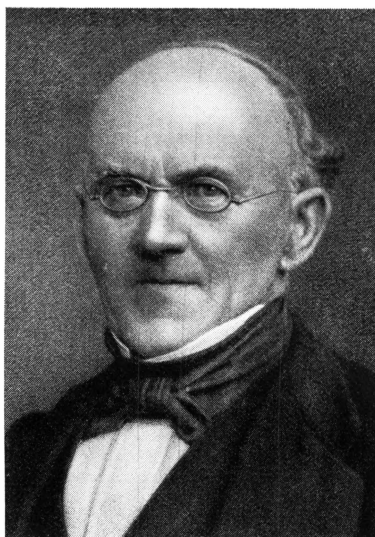
- III. *Karl Friedrich Wolfgang Brandis*, f. Septb. 1792 i Braunschweig. Dr. med. Læge paa Øen Föhr, hvor han døde $23\frac{1}{2}$ 1828.
- IV. *Friedrich Ferdinand Brandis*, f. $7\frac{1}{5}$ 1794 i Braunschweig. Advokat i Hamborg, † 1818 i Hamborg.
- V. *Louis Theodor Friedrich Brandis*, f. $15\frac{1}{10}$ 1797 i Holzminden, † 1854 i Ems. Marineofficer.
- VI. *Julius Hermann Christian Brandis*, f. $2\frac{1}{9}$ 1807 i Kiel. Præst paa Hallig, Neumünster, Ahrensböck, † $6\frac{1}{5}$ 1885 i Schwartau. Gift 1833 med Johanne Koken, f. $26\frac{1}{4}$ 1809, † $21\frac{1}{4}$ 1891. — 9 Børn:
- 1) *Anna Eleonore Juliane Br.*, f. $10\frac{1}{10}$ 1834 paa Hallig. Gift 1860 med Hans Thomas Hörlyck, f. (Aar?), † $10\frac{1}{12}$ 1868 i Oxbøl paa Als.
 - 2) *Henni Marie Juliane Br.*, f. $12\frac{1}{4}$ 1838, † (Aar?). Gift med Heinrich W. G. Hansen, Præst i Hohenaspe ved Itzehoe.
 - 3) *Ferdinand Ludvig Wilhelm Br.*, f. $12\frac{1}{1}$ 1839. cand. theol., † $10\frac{1}{1}$ 1864 i Ahrensböck.
 - 4) *Georg Karl Jacob Br.*, f. $12\frac{1}{6}$ 1840 i Neumünster, † $30\frac{1}{3}$ 1884 i Falmont. Landmand i Nebraska.
 - 5) *Carl Hermann Johannes Br.*, f. $29\frac{1}{7}$ 1841 i Neumünster. Godsforvalter, † $31\frac{1}{3}$ 1891 i Müssen, Holsten. Gift 1883 med Christine Lützen. — 2 Døtre.
 - 6) *Christian Joachim Martin Br.*, f. $12\frac{1}{9}$ 1842 i Neumünster, † (Aar?). Boghandler i Hamborg. Gift 1876 med Martha Ramelow, f. $4\frac{1}{10}$ 1852 i Berlin. — 3 Børn:
 - a) *Johannes Christian Br.*, f. $1\frac{1}{10}$ 1877 i Hamborg, † $16\frac{1}{5}$ 1904 i Aachen.
 - b) *Karl Robert Julius Br.*, f. $17\frac{1}{2}$ 1879. Boghandler i Hamborg.
 - c) *Henriette Juliane Mathilde Br.*, f. $9\frac{1}{7}$ 1880, † 1891 i Albersdorf.
 - 7) *Julie Caroline Marie Br.*, f. $10\frac{1}{3}$ 1844, † $2\frac{1}{4}$ 1871 i Ahrensböck. Gift 1866 med Læge Albert Levsen, f. i Glückstadt.
 - 8) *Joachim Dietrich Br.*, f. $5\frac{1}{8}$ 1846. Kunstgartner i Schlesien.
 - 9) *Mathilde Charlotte Friederike Br.*, f. $17\frac{1}{1}$ 1849, † (Aar?). Gift 1876 med Carl Schetelig, Præst i Hamborg-Horn.
- VII. *Marie Wilhelmine Joachime Brandis*, f. $2\frac{1}{1}$ 1814 i København, † $3\frac{1}{3}$ 1900 i København. Gift $28\frac{1}{9}$ 1842 med Fysikus Dr. med. Martin Reimers i Gram, Sønderjylland, f. $7\frac{1}{8}$ 1812, † $4\frac{1}{12}$ 1876 i Gram.

Fysikus Martin Reimers og Marie Brandis' Børn (8).

- 1) *Bertha Henriette Jane Julie Reimers*, f. $9\frac{1}{7}$ 1843 i Gram Lægebolig, † $15\frac{1}{12}$ 1909 i Odense. Gift $1\frac{1}{5}$ 1869 med Sognepræst Andreas Christian Ludvig Grove-Rasmussen, f. $8\frac{1}{9}$ 1836, † $31\frac{1}{3}$ 1904 i Odense. (Se *Tavle 1* over Slægten Grove-Rasmussen, Side 49.)
- 2) *Diderik Martin Christian Reimers*, f. $6\frac{1}{1}$ 1845 i Gram. Apoteker i Aarhus, † $18\frac{1}{4}$ 1902 i Nauheim. Gift 1) $12\frac{1}{10}$ 1872 med Louise Frederikke Dorthea Andersen, f. $6\frac{1}{11}$ 1852, † $19\frac{1}{4}$ 1877. — Gift 2) $2\frac{1}{5}$ 1879 med Marie Margrethe Steinicke, født Bendixen, f. $11\frac{1}{10}$ 1845, † $22\frac{1}{6}$ 1911. (Se *Tavle 2* over Slægten Reimers, Side 51.)
- 3) *Valdemar Carl Julius Reimers*, f. $27\frac{1}{7}$ 1846 i Gram, † August 1860 i Havanna.

Marie Wilhelmine Joachime Brandis.

Fysikus Dr. med. Martin Reimers.

- 4) *Therese Marie Johanne Reimers*, f. $\frac{3}{7}$ 1848 i Gram, † $\frac{26}{10}$ 1931 i Kolding. Gift $\frac{25}{7}$ 1874 med Overretssagfører *Hans Christian Bennetzen*, f. $\frac{5}{10}$ 1841 i Gram, † $\frac{24}{8}$ 1913 i Kolding. (Se *Tavle 3* over Slægten Bennetzen, Side 52.)
- 5) *Julie Louise Karoline Reimers*, f. $\frac{2}{4}$ 1850 i Gram, † $\frac{4}{8}$ 1917. — Gift $\frac{28}{3}$ 1874 med Fyrmester Godske *Hans Ernst Wielandt*, f. $\frac{25}{8}$ 1844, † $\frac{22}{2}$ 1916 i København. (Se *Tavle 4* over Slægten Vilandt, Side 53.)
- 6) *Carl Johannes Carsten Reimers*, f. $\frac{13}{4}$ 1852 i Gram. Købmand i Glasgow, † i Glasgow c. 1926. Gift med *Margaret Forrest Macleod* fra Edinburgh, f. 1857, † $\frac{1}{12}$ 1919 i Glasgow. Deres Datter *Henny Marie Reimers*, f. 1884 i Glasgow, bor i Glasgow.
- 7) *Julius Christian Theodor Reimers*, f. $\frac{29}{8}$ 1853 i Gram. Ugift. Død i Australien ca. 1926.
- 8) *Henriette (kaldet Henny) Octava Amalia Alvilda Reimers*, f. $\frac{14}{1}$ 1855 i Gram. Ugift. Havde en Kollektion og et Pensionat i København, † $\frac{7}{12}$ 1921 i København.

Børn i Livlæge Brandis' tredje Ægteskab.

1818 $\frac{9}{5}$ blev Livlægen gift med *Jane Markoe*, f. $\frac{22}{2}$ 1791 paa Sct. Croix, † $\frac{14}{9}$ i København. Datter af Generalkrigskommissær, Plantageejer *Abraham Markoe* og Hustru *Fatera*. — I dette tredje Ægteskab 2 Børn:

- VIII. *Juliane Henriette Brandis*, f. $\frac{4}{3}$ 1819, † $\frac{27}{10}$ 1874 i København. Forfatterinde. Ugift.
- IX. *Joachim Dietrich Brandis*, f. $\frac{29}{1}$ 1821 i København. Cand. jur., † $\frac{30}{8}$ 1849 i Triest af Sygdom paa et Togt med Admiral *Hans Birch Dahlerup*, hos hvem han var Privatsekretær. — Ugift.

Tavle 1. SLÆGTEN GROVE-RASMUSSEN

Sognepræst *Andreas Christian Ludvig Grove-Rasmussen*, f. i Horsens $\frac{8}{9}$ 1836, † $\frac{31}{3}$ 1904. Sognepræst ved Sct. Hans Kirke, Odense. R. af Dbg. 1897. Gift 1) $\frac{7}{3}$ 1865 med *Sophie Christine Elise Selcher*, f. i Balslev $\frac{18}{10}$ 1838, † $\frac{28}{1}$ 1868. I dette Ægteskab 1 Søn: *Johannes Grove-Rasmussen*, f. $\frac{1}{5}$ 1867 i Gram, † $\frac{15}{3}$ 1927 i København. cand. phil. Exam. jur. Journalist. — Gift 2) i Gram $\frac{1}{5}$ 1869 med *Bertha Henriette Jane Julie Reimers*, f. $\frac{9}{7}$ 1843 i Gram, † $\frac{15}{12}$ 1909 i Odense, Datter af Fysikus Dr. med. *Martin Reimers* og *Marie Wilhelmine Joachime Brandis*. — 9 Børn:

- A. *Sophie Kirstine Elise Grove-Rasmussen*, f. $\frac{20}{2}$ 1870 i Fol, † $\frac{9}{8}$ 1914. Gift $\frac{1}{8}$ 1914 med Sognepræst *Jes Hansen* i Tanderup, f. $\frac{17}{2}$ 1863 i Toftlund, † $\frac{12}{5}$ 1925.
- B. *Marie Tekla Grove-Rasmussen*, f. $\frac{10}{4}$ 1871 i Gram, † $\frac{8}{7}$ 1912. Gift $\frac{20}{10}$ 1897 med Sygehusinspektør *Nikolaj Jonathan Meinert Krarup* i Svendborg, f. $\frac{19}{3}$ 1860, † 1942.
 - 1) Datter: *Nanna Meinert Krarup*, f. i Svendborg $\frac{22}{8}$ 1899.
- C. *Agnete Charlotte Andrea Grove-Rasmussen*, f. $\frac{12}{5}$ 1872 i Gram, † $\frac{20}{4}$ 1933. Ugift.
- D. *Valdemar Grove-Rasmussen*, f. $\frac{29}{4}$ 1874 i Seest, † $\frac{10}{1}$ 1932. cand. theol. 1899. Realskolebestyrer i Fredericia. Gift $\frac{1}{10}$ 1910 med *Karen Rasmine Madsen*, f. $\frac{27}{10}$ 1888 i Ejby, Vestfyn. 3 Døtre, 2 Sønner:
 - 1) *Birta Dorthea Grove-Rasmussen*, f. $\frac{1}{12}$ 1911 i Asnæs. Student. Sygeplejerske. Gift $\frac{8}{8}$ 1940 med Bibliotekar i Maribo cand. phil. *Volmer Valerius*, f. $\frac{21}{10}$ 1906 i Kværndrup.
 - 2) *Karl Kristian Ludvig Grove-Rasmussen*, f. $\frac{1}{4}$ 1913 i Asnæs. Student. Lærereksamen 1936. Realskolelærer i Øster Vraa. Gift $\frac{7}{7}$ 1939 med *Edith Nielsen*, f. $\frac{11}{5}$ 1917. — 2 Børn:
 - a) *Peter Grove-Rasmussen*, f. $\frac{5}{8}$ 1940 i Øster Vraa.
 - b) *Ole Grove-Rasmussen*, f. $\frac{20}{12}$ 1942 i Øster Vraa.
 - 3) *Ellen Sophie Grove-Rasmussen*, f. $\frac{20}{8}$ 1914 i Asnæs. Gift $\frac{1}{2}$ 1940 med cand. pharm. *Svend Clement Priergaard Møller*, f. $\frac{30}{3}$ 1913. Kandidat paa Silkeborg Ørneapotek. — 2 Børn:
 - a) *Ida Priergaard Møller*, f. $\frac{8}{9}$ 1940 i Hørsholm.
 - b) *Finn Priergaard Møller*, f. $\frac{5}{1}$ 1942 i Hørsholm.
 - 4) *Knud Valdemar Grove-Rasmussen*, f. $\frac{15}{1}$ 1916 i Asnæs. Student. cand. pharm. 1941. Assistent ved Danmarks farmaceutiske Højskole. Gift $\frac{21}{11}$ 1942 med *Bodil Hansen*, f. $\frac{20}{8}$ 1918 i Bramdrup. cand. pharm. 1941.

- 5) Karen Elisabeth Grove-Rasmussen, f. $9/12$ 1922 i Rudkøbing. Kontorassistent i København.
- E. *Reimer Gram Grove-Rasmussen*^x, f. $12/2$ 1876 i Paaby. M. f. d. R. 1903 Overtoldskontrollør i Odense. Gift $2/5$ 1908 med Eugénie Jeanne Martel^x, f. $21/10$ 1880 i Montbéliard, Frankrig. — 2 Sønner og 2 Døtre:
- 1) Andreas *Christian* Ludvig Grove-Rasmussen, f. $28/3$ 1910 i Odense. Student. Arkitekt 1934, ansat hos Civilingeniør S. Friis Jespersen, København. Gift $28/11$ 1936 med Ellen Dam, f. i København $19/3$ 1910. Student. Lægeautoriseret Massøse i Holte. — 2 Børn:
 - a) Jens Grove-Rasmussen, f. $9/3$ 1940 i København.
 - b) Nina Grove-Rasmussen, f. $10/12$ 1942 i København.
 - 2) *Mogens Eugène* Grove-Rasmussen, f. $21/8$ 1911 i Odense. Student. Bankassistent i Fyns Discontobank, Odense. Løjtnant i Livgarden. Gift $3/9$ 1939 med Anna Kathrine Jørgensen, f. $28/11$ 1916 i Odense.
 - 3) *Ellen* Grove-Rasmussen, f. $23/5$ 1914 i Odense. Toldkontorist ved Helsingør Toldsted. Gift $20/3$ 1940 med Maskinmester Alfred Jensen, f. $9/2$ 1915 i Helsingør.
 - 4) Marguerite Irene Henny Grove-Rasmussen, f. $23/4$ 1923 i Odense. Student, Odense, Korrespondent.
- F. *Gudmund Bent Grove-Rasmussen*^{xxλ}, f. $2/4$ 1878 i Paaby. Pens. Rodemester, Sølle-rød. Gift $6/6$ 1907 med Marie Andreasen, f. $9/4$ 1875 i Skjoldemose pr. Stenstrup. — 1 Søn:
- 1) *Bent* Grove-Rasmussen, f. $5/11$ 1911. Assistent i Københavns Skattevæsen. Gift $3/6$ 1939 med Else Agnete Aarestrup, f. $13/1$ 1912. — 2 Børn:
 - a) Lone Grove-Rasmussen, f. $25/4$ 1940 paa Frederiksberg.
 - b) Anne Grove-Rasmussen, f. $7/5$ 1943 paa Frederiksberg.
- G. *Poul Christoffer Grove-Rasmussen*, f. $14/8$ 1880 i Allerup. cand. polyt. 1905. Pens. Overingeniør i A/S Burmeister og Wain. Gift $14/5$ 1908 med pens. Gymnastiklærerinde (De forenede Skoler) Gerda Sophie Bredsdorff, f. $19/6$ 1882 i København. — 6 Børn:
- 1) *Inge* Bredsdorff Grove-Rasmussen, f. $5/10$ 1909 i København. cand. jur. 1935. Sekretær i Direktoratet for Ulykkesforsikringen.
 - 2) *Morten* Torup Grove-Rasmussen, f. $28/9$ 1911 i København. cand. med. 1938. Læge i København. Gift $1^)$ $23/10$ 1935 med Inger Marie Friis Verder, f. $5/8$ 1916. Ægteskabet opløst 1943. Gift $2^)$ $3/6$ 1944 med Jytte Brunés, f. $12/2$ 1917. 1 Datter af første Ægteskab:
 - a) Dorte Grove-Rasmussen, f. $2/9$ 1938 i København.
 - 3) *Lisa* Bredsdorff Grove-Rasmussen, f. $9/8$ 1913 i København. Student. Ansat i Statsanstalten for Livsforsikring. Gift $8/8$ 1942 med Kommunalærer i København Niels Christian Odgaard, Student, f. $3/1$ 1899 i København.
 - 4) *Bodil* Bredsdorff Grove-Rasmussen, f. $28/6$ 1915 i København. Student, Lærerindeeksamen 1937. Kommunalærerinde ved Gjentofte Skolevæsen.
 - 5) *Brita* Bredsdorff Grove-Rasmussen, f. $28/6$ 1915 i København. Student. Laboratorieassistent ved Centralsygehuset i Næstved.
 - 6) *Hanne* Bredsdorff Grove-Rasmussen, f. $23/2$ 1922 i København. Student. Gift $25/6$ 1943 med Civilingeniør Jens Christian Clausen, ansat i A/S Burmeister og Wain, f. i Charlottenlund $23/5$ 1918. Student.
 - a) Helle Clausen, f. $28/3$ 1944.

- H. *Astrid Margrethe Elisabeth Grove-Rasmussen*, f. $19/2$ 1882 i Allerup. Gift $15/11$ 1913 med Urmager og Optiker i Svendborg Christian Frederik Poulsen, f. $2/12$ 1881 i Svendborg. — 1 Datter:
- 1) *Elisabeth Margrethe Poulsen*, f. $15/1$ 1918. Student. Eksam. Husholdningslærerinde 1940. Gift $31/5$ 1941 med Kommunalærer ved Gjentofte Skolevæsen Folmer Thorkild Horsgaard, f. $14/9$ 1916.
 - a) Kirsten Horsgaard, f. $8/6$ 1944 i Svendborg.
- I. *Karl Ludvig Tobias Grove-Rasmussen*, f. $20/9$ 1885 i Allerup. cand. theol. 1909. R. af Dbg. 1939. Forstander for det kgl. Blindeinstitut paa Refsnæs, † $7/7$ 1943. Gift $9/7$ 1914 med Dagmar Emilie Lehmann, f. $3/9$ 1887 i Horsens.

Tavle 2. SLÆGTEN REIMERS

Diderik Martin Christian Reimers, f. $6/1$ 1845 i Gram, † $18/4$ 1902 i Nauheim. Apoteker i Aabenraa (Svane Apotek) 1872—1888, i Aarhus (Løve Apotek) 1888—1902. R. af D. 1896.

Gift 1. Gang $10/10$ 1872 med *Frederikke Dorthea Andersen*, f. $6/11$ 1852 paa Valø, Datter af Kantor s. St., senere residerende Kapellan i Kolding Niels Andersen og Henriette Lovise Frederikke Gedde, † $14/4$ 1877 i Aabenraa.

Gift 2. Gang $2/5$ 1879 med *Marie Margrethe Steinicke*, f. $11/10$ 1845 i Støbbek ved Aabenraa, † $22/6$ 1911 i Aarhus. Barn af hendes første Ægteskab: Ellen Elise Margaretha Steinicke, f. $15/3$ 1864 i Sandau an der Elbe, † $13/11$ 1941 i København. Gift 1) i Aabenraa 1887 med Dr. med. Henry Alexander Hellssen, † 1889. Gift 2) i Aarhus med Assistent i Finansministeriet, senere Amtsforvalter Heinrich Ditlev Karl Kristian Mæs. Ægteskabet opløst 1905.

Børn af D. M. C. Reimers første Ægteskab:

- A. *Martin Niels Reimers*, f. $2/7$ 1874 i Aabenraa, Dr. pharm. i Paris 1900, Apoteker i Aarhus (Løve Apotek) $11/6$ 1902. R. af Dbg. 1928, R. af Sv. Nordstj. 1933, Dbm. 1939. Gift $15/10$ 1903 med Astrid Winge, f. $17/5$ 1884 i Aarhus. — 3 Børn:
- 1) *Eigil Reimers*, f. $10/6$ 1904 i Aarhus. Skuespiller. Gift 1) $1/9$ 1932 med Jeanne Bagger. Ægteskabet opløst 1934. Gift 2) $22/11$ 1938 med Gudrun Schönemann. Ægteskabet opløst 1943.
 - a) Ole Reimers, f. $27/5$ 1939 i København.
 - 2) *Frithjof Reimers*, f. $17/4$ 1906 i Aarhus. Dr. pharm. 1943. Forstander for Farmakopekommissionens Laboratorium. Gift $3/1$ 1929 med Anne Marie Albeck, f. $14/9$ 1906 i Rønde.
 - a) Jørgen Reimers, f. $6/2$ 1931 paa Frederiksberg.
 - b) Erling Reimers, f. $22/12$ 1933 paa Frederiksberg.
 - c) Iben Reimers, f. $19/9$ 1936 i Gentofte.
 - 3) *Birgit Winge Reimers*, f. $12/6$ 1908 i Skaade Bakker pr. Højbjerg. Gift $6/6$ 1930 med Maleren Mogens Zieler, f. $6/3$ 1905 i København.
- B. *Henriette Marie Reimers*, f. $9/6$ 1876 i Aabenraa. Gift $9/2$ 1898 med Apoteker i Hjørring Hans Hørlück, R. af Dbg. $15/9$ 1926, f. $16/10$ 1868 i Rurup, † $12/2$ 1934 i Hjørring.

- 1) *Anders Dons Hørlück*, f. $^{12}/_{12}$ 1898 i Hjørring. Lektor ved Danmarks farmaceutiske Højskole. R. af Dbg. $^{17}/_{11}$ 1942. Gift $^{1}/_{11}$ 1924 i København med *Astrid Pedersen*, f. $^{10}/_{3}$ 1900 i Hjørring.
 - a) *Jytte Hørlück*, f. $^{27}/_{10}$ 1925 paa Frederiksberg.
 - b) *Mette Hørlück*, f. $^{23}/_{2}$ 1927 i København.
 - c) *Hanne Hørlück*, f. $^{6}/_{7}$ 1935 i København.
 - d) *Kirsten Hørlück*, f. $^{8}/_{9}$ 1939 i København.
- 2) *Marie Louise Hørlück*, f. $^{26}/_{3}$ 1902 i Hjørring.
- 3) *Henny Hørlück*, f. $^{24}/_{12}$ 1907 i Hjørring. Gift $^{2}/_{7}$ 1929 med Civilingeniør, cand. polyt. *Chr. Peter Georg Kampmann*, f. $^{5}/_{3}$ 1893 i Vejlbj.
 - a) *Marie Louise Kampmann*, f. $^{1}/_{4}$ 1931 i København.
 - b) *Liselotte Kampmann*, f. $^{14}/_{12}$ 1933 i København.

Tavle 3. SLÆGTEN BENNETZEN

Hans Christian Bennetzen, f. $^{5}/_{10}$ 1841 i Gram i Sønderjylland. Ovcretssagfører i Kolding, † $^{24}/_{8}$ 1913 i Kolding. Gift $^{25}/_{7}$ 1874 med *Therese Marie Johanne Reimers*, f. $^{3}/_{7}$ 1848 i Gram Lægebolig, † $^{26}/_{10}$ 1931. Datter af Fysikus, Dr. med. *Martin Reimers* og Hustru *Marie Wilhelmine Joachime Brandis* i Gram. — 6 Børn:

- A. *Astrid Valborg Bennetzen*, f. $^{21}/_{5}$ 1875 i Kolding, † $^{28}/_{4}$ 1923 i Lumby Præstegaard, Fyn. Gift $^{23}/_{10}$ 1900 med Pastor *Annus Marinus Nielsen Leth*, Sognepræst i Lumby, f. $^{17}/_{12}$ 1872 i Aarhus, Pastor emeritus, Odense. — 3 Børn:
 - 1) *Gudrun Therese Johanne Leth*, f. $^{17}/_{2}$ 1903 i Kolding. Lærerinde. Gift $^{3}/_{8}$ 1932 med Førstelærer *Johannes Andersen* i Aunslev, Fyn, f. $^{21}/_{7}$ 1896 i Vissenbjerg Sogn. — 3 Børn:
 - a) *Valborg Marie Leth Andersen*, f. $^{8}/_{10}$ 1933 i Aunslev Skole.
 - b) *Dagmy Leth Andersen*, f. $^{24}/_{1}$ 1938 i Aunslev Skole.
 - c) *Rigmor Leth Andersen*, f. $^{25}/_{4}$ 1939 i Aunslev Skole.
 - 2) *Hans Holger Laurits Leth*, f. $^{19}/_{7}$ 1905 i Kolding.
 - 3) *Axel Ernst Hornborg Leth*, f. $^{30}/_{3}$ 1907 i Hornborg ved Horsens. Autoriseret Installatør i Søhus ved Odense. Gift $^{26}/_{8}$ 1934 med *Ketty Larsen*, f. $^{5}/_{12}$ 1911 i København. — 2 Børn:
 - a) *Else Leth*, f. $^{22}/_{11}$ 1935 i Odense.
 - b) *Erik Leth*, f. $^{29}/_{3}$ 1939 i Odense.
- B. *Martin Bendix Thorvald Bennetzen*, f. $^{22}/_{7}$ 1877 i Kolding. Inkassator, † $^{14}/_{11}$ 1943 i Odense.
- C. *Helga Thyra Margrethe Bennetzen*, f. $^{21}/_{10}$ 1878 i Kolding, bor i København.
- D. *Axel Bennetzen*, f. $^{30}/_{3}$ 1880 i Kolding. Inspektør i »Hafnia«. Gift $^{5}/_{6}$ 1914 med *Anna Kirstine Frederiksen*, f. $^{7}/_{8}$ 1882 i København. — 1 Barn:
 - 1) *Else Estrid Bennetzen*, f. $^{29}/_{4}$ 1916. Gift $^{26}/_{1}$ 1940 med Maskinassistent *Egon Møller-Christensen*, Kolding, f. $^{29}/_{9}$ 1916 i Odense.
- E. *Johannes Bennetzen*, f. $^{31}/_{7}$ 1885 i Kolding. Student. Bankkasserer i Nationalbanken i Kolding. Gift $^{24}/_{4}$ 1915 med *Minna Ramsing*, f. $^{13}/_{9}$ 1891 i Kolding. — 3 Børn:

- 1) *Hans Christian Ramsing Bennetzen*, f. $^{31/12}$ 1915 i Kolding. Hovedbogholder i Firma Matheson & Co., Kampala, Uganda, Britisk Østafrika.
 - 2) *Erik Johannes Bennetzen*, f. $^{30/1}$ 1920 i Kolding. Konsulatssekretær ved kgl. dansk Konsulat i Bremen.
 - 3) *Inger Fabricius Bennetzen*, f. $^{16/6}$ 1924 i Kolding. Student.
- F. *Frederik Christian Oskar Bennetzen*, f. $^{20/8}$ 1890 i Kolding. Cigarhandler i København. Gift $^{13/11}$ 1927 med Elisabeth Sørensen, f. $^{1/1}$ 1890 i København.

Tavle 4. SLÆGTEN WIELANDT (VILANDT)

Godske Hans Ernst Wielandt (den ældre Slægt stavede Navnet saaledes), f. $^{25/4}$ 1844 i Gram, † $^{22/2}$ 1916 i København. Marineløjtnant, Koffardikaptajn. Fra 1879 i Fyrvæsenet, først paa Nakkehoved, senest Fyrmester paa Skagens Fyr. Gift $^{29/3}$ 1874 med *Julie Louise Karoline Reimers*, f. $^{2/4}$ 1850, † $^{4/8}$ 1917, Datter af Fysikus, Dr. med. Martin Reimers i Gram og Marie Wilhelmine Joachime Brandis. — 7 Børn:

- A. *Marie Helene Vilandt*, f. $^{19/12}$ 1874 i Ribe, † $^{10/8}$ 1929 i Thorkildstrup. Gift $^{27/5}$ 1900 med Møller Carl Henrik Jensen, f. $^{23/3}$ 1870 i Munkebjergby, bor i Thorkildstrup. — 2 Børn:
- 1) *Sigrid Elise Wielandt Jensen*, f. i Vanløse $^{21/10}$ 1903. Gift $^{23/11}$ 1928 med Læge Robert Jacob Hels, f. $^{2/4}$ 1901 i København. Læge i Nørre Alslev paa Falster. — 3 Børn:
 - a) *Orla Hels*, f. $^{10/9}$ 1932 i Nr. Alslev.
 - b) *Jørgen Hels*, f. $^{16/5}$ 1935 i Nr. Alslev.
 - c) *Folmer Hels*, f. $^{30/10}$ 1940 i Nr. Alslev.
 - 2) *Svend Orla Dandanel Jensen*, f. $^{18/1}$ 1911 i Thorkildstrup. Mekaniker. Gift med Elisabeth Jørgensen, f. $^{27/6}$ 1913 i Gevninge. — 3 Børn:
 - a) *Lita Sigrid Jensen*, f. $^{27/4}$ 1934 i Slangerup.
 - b) *Bent Svend Dandanel Jensen*, f. $^{30/8}$ 1940 i Roskilde.
 - c) *Ulla Alice Dandanel Jensen*, f. $^{14/6}$ 1943 i Gevninge.
- B. *Gerda Alvilda Vilandt*, f. $^{21/12}$ 1878 i Ribe. Gift $^{7/5}$ 1904 med Hans Christian Marius Hansen, f. $^{19/9}$ 1870 i St. Jørgensbjerg ved Roskilde. Løjtnant. Toldskibskontrollør i København. — 3 Børn:
- 1) *Knud Arne Wielandt Hansen*, f. $^{9/9}$ 1906 i København.
 - 2) *Aage Preben Wielandt Hansen*, f. $^{25/11}$ 1910 i København. cand. mag. Lærer ved Haderslev Realskole.
 - 3) *Ida Margrethe Wielandt Hansen*, f. $^{3/8}$ 1914 i København. Gift $^{12/12}$ 1936 med Mogens Oest Hansen, Taarbæk, f. $^{7/8}$ 1906 i Nykøbing, Mors. cand. jur., ansat i Socialministeriet. — 2 Børn:
 - a) *Janne Merethe Oest Hansen*, f. $^{29/11}$ 1938.
 - b) *Bjarne Torben Oest Hansen*, f. $^{26/8}$ 1941.
- C. *Ingeborg Margrethe Vilandt*, f. $^{14/8}$ 1880 paa Nakkehoved. Gift $^{6/7}$ 1909 med Peter Henrik Florentinus Saxtorph, København, f. $^{21/10}$ 1880 paa Anholt. Fyrskibsfører. — 4 Børn:
- 1) *Andreas Ernst Saxtorph*, f. $^{20/6}$ 1910 i København. Befragter, ansat i Firmact

- F. L. Schmidt, København. Gift $^{20/6}$ 1941 med Fanny Julie Meyer, f. $^{16/5}$ 1913 i København.
- 2) Bodil Saxtorph, f. $^{30/5}$ 1912 i København. Assistent i den danske Landmandsbank, København.
 - 3) Jens Frederik Saxtorph, f. $^{15/2}$ 1914 i Hellerup, † $^{30/6}$ 1917 i Hellerup.
 - 4) Erik Wielandt Saxtorph, f. $^{29/6}$ 1916 i Hellerup, ansat i Interessentskabet af 14. Sept. 1938, København.
- D. *Regnar Riddermand Vilandt*, f. $^{2/6}$ 1882 paa Nakkehoved. Fyrmester paa Middeldgrunden. Gift $^{10/6}$ 1909 med Elise Helene Ross, f. $^{20/10}$ 1883 i København. — 2 Børn:
- 1) Esther Ross Vilandt, København, f. $^{24/3}$ 1910 paa Kjels-Nor Fyr. Assistent i Marineministeriet.
 - 2) Else Ross Vilandt, København, f. $^{24/6}$ 1916 i København. Gift $^{17/5}$ 1938 med Johannes Martin Kjøller, f. $^{27/6}$ 1913 paa Christiansø. Skibsfører. — 1 Barn:
 - a) Lis Kjøller, f. $^{28/8}$ 1938 i København.
- E. *Axel Gram Vilandt*, f. $^{3/3}$ 1884 paa Nakkehoved, Student, † $^{24/12}$ 1932. Kontorchef i Skandinavisk Petroleum A/S, København. Gift med Johanne Kirstine Nordoft-Andersen, f. $^{13/6}$ 1893 i Thisted. — 6 Børn:
- 1) Tove Gram Vilandt, Virum, f. $^{21/2}$ 1916 i København.
 - 2) Finn Gram Vilandt, København, f. $^{21/2}$ 1918 i Købh. Styrmand, Reserve-løjtnant.
 - 3) Bjarne Gram Vilandt, Kolding, f. $^{28/7}$ 1919 i København, uddannet som Kok. Gift $^{21/12}$ 1942 med Vilhelmine Hansen, f. $^{17/3}$ 1921 i Sønderborg. — 1 Barn:
 - a) Birthe Vilandt, f. i Hobro $^{9/2}$ 1943.
 - 4) Aage Gram Vilandt, Virum, f. $^{21/3}$ 1921 i København. Reklametegner.
 - 5) Niels Jokum Vilandt, Frederiksberg, f. $^{6/4}$ 1927 i København. Gymnasiast.
 - 6) Inger Vilandt, Frederiksberg, f. $^{1/10}$ 1930 paa Frederiksberg.
- F. *Helge Reimers Vilandt*, København, f. $^{12/5}$ 1887 paa Nakkehoved. Bogbinder.
- G. *Volmer Vilandt*, f. $^{20/5}$ 1888 paa Skjoldenæs Fyr, † $^{13/11}$ 1916 i København.

FYSIKUS, DR. MED. MARTIN REIMERS

Livlæge Brandis' Datter *Marie Brandis* blev $^{28/9}$ 1842 gift med Dr. med. *Martin Reimers* i Gram i Sønderjylland.

Martin Reimers

blev født $^{7/8}$ 1812 i Wiemerstorf ved Neumünster. Hans Fader var Carsten Eggert Heinrich Reimers, Landmand i Wiemerstorf, senere i Poppenbüttel ved Hamborg, født i Itzehoe $^{18/3}$ 1790, † $^{13/8}$ 1851 i Bramfelder Heide, Bergstedt Sogn. Han var Søn af Carsten Reimers, Bagermester i Itzehoe, døbt i Süderau $^{19/6}$ 1751, † samme Sted $^{9/4}$ 1791. Hans Fader var Carsten Reimers, Gaardmand i Grinland i Süderau Sogn, f. 1714, begravet $^{16/4}$ 1777 i Süderau. — Dr. med. Martin Reimers' Moder var Abel Hauschild(t), f. $^{9/10}$ 1785 i Mohrdorf i Breitenburg Sogn. Hun var Datter af Thomas Hauschild(t), Gaardejer i Mohrdorf, f. 1740, † $^{26/6}$ 1798 i Mohrdorf. Han var Søn af Hans Hauschild(t), Gaardmand i Bochel i Breitenburg Sogn, født 1710, † i Bochel $^{6/3}$ 1762.

Fysikus Reimers og Hustru med nogle af Børnene udenfor Gram Lægebolig.

Om *Martin Reimers'* Liv har man følgende Oplysninger:⁵²⁾ Indtil sit syttende Aar deltog han i Gaardens Drift hjemme hos Faderen, men fik siden nogen Privat- undervisning, kom paa Gymnasium i Altona og blev Student derfra 1834 med usædvanlig gode Kundskaber i de gamle Sprog, særlig i Græsk, som han lige til sin Død omfattede med en levende Interesse. Under et to Aars Ophold i København, hvor han hørte Forelæsninger og gik paa Hospitaler, kom han ofte i Livlæge Brandis' gæstfri Hjem og lærte dør Datteren Marie, sin senere Hustru at kende. 1839 tog han medicinsk Embedseksamen i Kiel, blev samme Aar Dr. med og ned- satte sig som praktiserende Læge i Haderslev, hvor han holdt livlige, offentlige Foredrag om Plante- og Dyreverdenen for mange interesserede Tilhørere. 1841 flyttede han til Gram, hvor han praktiserede gennem 35 Aar til sin Død. 1853 blev han udnævnt til Fysikus over Haderslev Vesteramt, 1874 til Kredsphysikus. En Øjens- sygdom hindrede ham i Udgivelsen af et allerede vidt fremskredet større botanisk Værk, der omhandlede Oldtidens specielle Botanik med særligt Hensyn til Planter- nes Anvendelse og mytologiske Betydning. Manuskriptet er siden efter hans Død skænket til botanisk Museum i København. Han beskæftigede sig ogsaa med Un- dersøgelser af antediluvianske Konkylieer fra Tertiærperioden, og flere af de i Gram og Spandet fundne Konkylieer har faaet Navn efter ham. Hans Samling af antediluvianske Konkylieer findes nu (1944) i det naturhistoriske Museum i Uni- versitetsparken i Aarhus. Dr. Reimers efterlod sig ogsaa to Bind Blyantstegninger af den slesvig-holstenske Flora⁵³⁾ («M. Reimers' phanerog. Flora« Bind I—II [Classe 1—24]), et stort Arbejde med meget smukt udførte Tegninger. — Han har

tillige udgivet en Medicinalkalender for Læger og en Samling af 2000 Receptformler med Titlen: »Oversigt over samtlige officinelle og nye Lægemidler med Angivelse af deres Former, Præparater og Doser samt en Samling af særdeles virksomme og ved Erfaringen prøvede Receptformler med Anvisning til deres specielle Anvendelse«. — Efter Blodgangsepidemien i Haderslev skrev han i »Dannevirke« en længere Artikel om Sygdommens Opkomst og om Midler til at modarbejde den. Ved hans Død skrev Bladet »Freja«: »I den lange Aarrække, hvori det forundtes den Afdøde at virke i sin Gerning, har han stadig været en meget søgt og tillige meget afholdt Læge, og utallige er de Hjem, hvortil han har bragt Trøst og Lægedom, og hvor derfor ogsaa Sorgen over hans Bortgang er dyb og inderlig«. —

NOTER OG HENVISNINGER

Af Livlæge Brandis findes foruden C. A. Jensens Portrætmaleri ogsaa Litografier af Kaufmann og af Monies (1834), desuden Kobberstik af Augusta Hüssener (Berlin 1835) og af A. Hansen (1845).

Foruden de i selve Teksten angivne Kilder henvises til følgende:

- 1) »Deutsches Geschlechterbuch« (Görlitz 1912), Band 21. III Hamburger Band, S. 104—155.
- 2) Selvbioграфien findes bl.a. gengivet i »Brandischer Familienband« for Decb. 1937.
- 3) C. H. Pfaff »Lebenserinnerungen«, S. 270 flg.
- 4) A. T. Brück »Adnotationes Driburgenses« i »Balneologische Zeitung« for 18. Febr. 1856.
- 5) Brandis' Brev af $11/1$ 1811 er gengivet i Goethes Werke II Abth. 5 Band I Chromatik (Weimar 1897), S. 377 flg.
- 6) H. Steffens »Was ich erlebte« (Breslau 1842) V Bd., S. 242 flg.
- 7) Enkefru Marie Reimers' Erindringer i Privateje hos Pastor M. Leth, Odense.
- 8) Oversigt over Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger $20/3$ 1846, S. 39—41.
- 9) »Oehlschlägers Levned, fortalt af ham selv« (1830—31) II, S. 362.
- 10) Louis Bobé »Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreis«. Bind V, S. 57.
- 11) H. L. Martensen »Af mit Levned«. II Afd., S. 116—117.
- 12) Dronningens Breve til Brandis i Privateje hos Apoteker M. Reimers, Aarhus.
- 13) H. L. Martensen »Af mit Levned« I Afd., S. 70, 71, 74.
- 14) Carl Bernhards Erindringer i »Museum« 1891 I Halvbind, S. 49.
- 15) Oehlschlägers »Erindringer« III, S. 36—37.
- 16) Samme Bog III, S. 37 flg.
- 17) Samme Bog III, S. 42 flg.
- 18) Kr. Arentzen »Baggesen og Oehlschläger« (1870—78) III, S. 108.
- 19) Samme Bog VIII, S. 144.
- 20) »Dagsposten« 1816 Nr. 233.
- 21) »Dagsposten« 1816 Nr. 227 og flg. Nr.
- 22) »Nyeste Skilderie af København« 10. Marts 1818.
- 23) »Nyt Bibliotek for Læger« 1818 III B., S. 224 flg.
- 24) A. S. Ørstedes »Juridisk Tidsskrift« 1824. 8. Bd. 2. Hefte, S. 205 flg.
- 25) Et Mindeskrift af A. Trendelenburg: »Zur Erinnerung an Christian August Brandis«. Berlin 1868.
- 26) Breve i Privateje hos Apoteker M. Reimers, Aarhus.
- 27) »Ugeskrift for Læger« 1813, S. 1—26 og S. 304—325 i Bd. 4.

- 28) »Nye Hygæa« 1823 I Bd., S. 8—11 og S. 37—49.
- 29) »Staatsbürgerliches Magazin« (Schleswig 1826) 6 Bd., S. 644 flg. XXI.
- 30) Chr. Molbechs og Kamma Rahbeks Brevveksling. (Udg. 1883.) Brev af 24. Okt. 1814, S. 355 flg.
- 31) Knud Lyne Rahbeks Erindringer. V. Bind, S. 114 flg.
- 32) »Nye Hygæa« 1823 I Bd., S. 8.
- 33) P. Hjort »Udvalg af Breve fra Mænd og Kvinder« (1867), S. 328.
- 34) C. H. Pfaff »Practische und kritische Mittheilungen aus dem Gebiet der Medicin, Chirurgie und Pharmacie« (1836) XXII, S. 104.
- 35) A. T. Brück »Balneologische Zeitung« ²³/₂ 1856.
- 36) Brev i Privateje hos Apoteker Reimers, Aarhus.
- 37) Breve i Privateje hos Frk. Angelika Brandis, København.
- 38) Det latinske Digt i Privateje hos Apoteker Reimers.
- 39) Dietrich Brandis' Brev til Frölich ¹⁹/₃ 1842 findes i F. Hendriksens Bog »Lorenz Frölich (1920), S. 77 flg.
- 40) Frölichs Brev fra Dresden Novbr. 1843 findes i samme Bog, S. 107 flg.
- 41) Samme Bog, S. 26.
- 42) Panelfeltet fra »Valhøj« med de tre Kunstnervenner findes nu i »Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg«.
- 43) J. Th. Lundbyes Maleri af »Valhøj« er af Kunsthandler Grossel testamenteret Københavns Bymuseum.
- 44) De to Gibsfigurer i Privateje hos Pastor M. Leth, Odense; de er af Billedhugger Chr. D. Rauch, Originalerne er en Del af Monumentet over August Hermann Francke i Halle.
- 45) Hans Birch Dahlerup »Mit Livs Begivenheder« III, S. 43 og 219.
- 46) H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin (1936) Bd. IV, S. 155. Brev fra Basnæs 24. Juni 1870.
- 47) H. P. Holst »Fra min Ungdom« I Bd., S. 229.
- 48) Brev i Privateje hos Apoteker Reimers.
- 49) Vilh. Andersen »Oehlenschläger« II, S. 405.
- 50) Mindetalen i Privateje hos Apoteker Reimers.
- 51) »Johannes Brandis. Ein Lebensbild von Ernst Curtius«. Berlin 1873.
- 52) Det sønderjydske Blad »Freja« 1876 Nr. 45 for 23. Februar.
- 53) De to Bind Blyantstegninger tilhører Apoteker M. Reimers.

Familietaflerne er udarbejdede af forskellige: Familierne Brandis (Frk. Angelika Brandis, København). -- Grove-Rasmussen (Karl Ludvig Grove-Rasmussen, Refsnæs, og Poul Grove-Rasmussen, København). — Reimers (M. Reimers, Aarhus). — Bennetzen (M. Leth, Odense). — Vilandt (Fru Ingeborg Saxtorph, f. Vilandt, København).

